

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:

**ΣΥΝΟΔΕΥΤΙΚΑ ΕΘΙΜΑ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΣΤΑΘΜΩΝ
ΤΗΣ ΖΩΗΣ
(ΓΕΝΝΗΣΗ, ΓΑΜΟΣ, ΘΑΝΑΤΟΣ)
ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ ΑΜΥΝΤΑΙΟΥ ΦΛΩΡΙΝΑΣ**

Καταγραφή και επιμέλεια εργασίας:

Τζέλη Αντωνία

8^ο Εξάμηνο

Α.Μ.: 0103071

Επιβλέπων καθηγητής:

κ. Μπενέκος Δημήτριος

Συνεπιβλέπων καθηγητής:

κ. Μήτσης Ναπολέον

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:

**ΣΥΝΟΔΕΥΤΙΚΑ ΕΘΙΜΑ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΣΤΑΘΜΩΝ
ΤΗΣ ΖΩΗΣ
(ΓΕΝΝΗΣΗ, ΓΑΜΟΣ, ΘΑΝΑΤΟΣ)
ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ ΑΜΥΝΤΑΙΟΥ ΦΛΩΡΙΝΑΣ**

Καταγραφή και επιμέλεια εργασίας:

Τζέλη Αντωνία

8^ο Εξάμηνο

Α.Μ.: 0103071

Επιβλέπων καθηγητής:

κ. Μπενέκος Δημήτριος

Συνεπιβλέπων καθηγητής:

κ. Μήτσης Ναπολέον

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ & ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 5328/1
Ημερ. Εισ.: 21-05-2007
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΠΔΕ
2007
ΤΖΕ

*Με ιδιαίτερη εκτίμηση στον
καθηγητή μου, κ. Μπενέκο
Δημήτριο, που μου
προσέφερε τις γνώσεις του
σε όλα τα στάδια της
εργασίας και με ένα μεγάλο
ευχαριστώ στην οικογένειά
μου, για την αμέριστη
υποστήριξή τους κατά τη
διάρκεια συγγραφής της
εργασίας μου.*

Περιεχόμενα

Εισαγωγή	σελ. 2
Ένα παιδί γεννιέται	σελ. 3
Συνοδευτικά έθιμα της γέννησης	σελ. 3
Εγκυμοσύνη	σελ. 4
Ο τοκετός	σελ. 7
Η λοχεία	σελ. 8
Η βάφτιση	σελ. 12
Γάμος: Το ξεκίνημα μιας καινούριας ζωής	σελ. 18
Συνοδευτικά έθιμα του γάμου	σελ. 18
Ημέρα αρραβώνων	σελ. 20
Ετοιμασίες του γάμου	σελ. 27
Νυφικό και μπομπονιέρες	σελ. 28
Άπλωμα της προίκας	σελ. 30
Νυφικό κρεβάτι	σελ. 33
Προσκλητήρια	σελ. 35
Ημέρα του γάμου στο σπίτι της νύφης	σελ. 36
Μέρα του γάμου στο σπίτι του γαμπρού	σελ. 42
Ο γάμος	σελ. 44
Η δεξίωση	σελ. 50
Θάνατος και πένθος	σελ. 57
Νεκρικά έθιμα	σελ. 57
Ο νεκρός	σελ. 58
Η κηδεία	σελ. 63
Η ταφή	σελ. 65
Μνημόσυνα	σελ. 66
Το πένθος	σελ. 71
Ο τάφος	σελ. 72
Ανακομιδή των οστών	σελ. 72
Βιβλιογραφία	σελ. 73

Εισαγωγή

Τα ήθη, τα έθιμα και οι παραδόσεις του ελληνικού λαού αποτελούν ένα πολύ σημαντικό τμήμα του ελληνικού παραδοσιακού πολιτισμού. Ήθη και έθιμα είναι δύο λέξεις στενά δεμένες μεταξύ τους. Τα ήθη αποτελούν τους άγραφους κανόνες συμπεριφοράς, τις αντιλήψεις και τις νοοτροπίες μιας κοινωνίας. Τα έθιμα είναι οι ενέργειες, οι πράξεις με τις οποίες εκφράζονται τα ήθη. Τα έθιμα τελούνται με έναν ορισμένο τρόπο που επαναλαμβάνεται σταθερά. Με τον τρόπο αυτό δημιουργούνται παραδόσεις, δηλαδή έθιμα που κληρονομούνται από γενιά σε γενιά.

Τα έθιμα που είναι σχετικά με τον κύκλο της ανθρώπινης ζωής, είναι έθιμα προσοχής και απαγορεύσεων. Η επιθυμία να γεννηθεί ένα γερό παιδί, να στεριώσει ένας γάμος και να αναπαυθεί ένας νεκρός υπαγόρευσε πλήθος εθίμων που σκοπό είχαν να εμποδίσουν τη δράση των κακών πνευμάτων και να δηλώσουν τη μετάβαση του ανθρώπου από τον ένα σταθμό ζωής στον άλλο.

Τα ήθη, τα έθιμα και οι παραδόσεις του ελληνικού λαού έχουν πανάρχαιες καταβολές και είναι στενά συνδεδεμένα με τον κόσμο της φύσης και τη θρησκεία. Αποτελούν μια πολύτιμη κληρονομιά για εμάς τους Έλληνες. Παρά το γεγονός ότι ένας μεγάλος πλούτος της ελληνικής λαϊκής παράδοσης χάθηκε, ιδιαίτερα τις τελευταίες δεκαετίες, εξαιτίας της ραγδαίας αστικοποίησης και της καταλυτικής επίδρασης του σύγχρονου τρόπου ζωής, του τουρισμού και της τεχνολογίας, πολλά στοιχεία της επιζούν ακόμα.

Στην πόλη του Αμυνταίου, που είναι μια μικρή περιοχή, πολλά έθιμα έφτασαν έως τις μέρες μας. Στην εργασία που ακολουθεί καταγράφονται τα συνοδευτικά έθιμα των τριών σταθμών της ζωής: της γέννησης, του γάμου και του θανάτου.

Ένα παιδί γεννιέται

Συνοδευτικά έθιμα της γέννησης

Όταν δύο άνθρωποι παντρεύονται, δημιουργούν οικογένεια η οποία συμπληρώνεται με τον ερχομό των παιδιών, είτε αυτά είναι βιολογικοί απόγονοι είτε είναι υιοθετημένα. Με τη γέννηση ο άνθρωπος αποκτά ό,τι προσφιλέστερο θεωρεί στον κόσμο και το οποίο αποτελεί τη βασική προϋπόθεση της συνέχειας της ζωής με την αναδημιουργία, δηλαδή το παιδί, φυσικό είναι να επηρεάζει στον υπέρτατο βαθμό και με τρόπο δεισιδαιμονικό όχι μόνο τους πρωτόγονους και αμόρφωτους αλλά και τους σημερινούς, καλλιεργημένους ανθρώπους και ειδικότερα τους γονείς που είναι οι πιο άμεσα ενδιαφερόμενοι. Ο δεισιδαιμονίες αυτές έχουν σχέση με την απόκτηση των παιδιών, με την εγκυμοσύνη, την ώρα της γέννας κλπ.

Θεωρείται ευλογία η απόκτηση παιδιών από ένα ζευγάρι¹. Όταν υπάρχει κάποια δυσκολία τεκνοποίησης το ζευγάρι συμβουλευεται γιατρό. Επίσης, πολλές γυναίκες τάζουν το μωρό που θα γεννηθεί, καθώς και το όνομά του, στην Παναγία ή σε κάποιον άγιο. Σήμερα η ατεκνία αντιμετωπίζεται και με υιοθεσία. Η υιοθεσία είναι μια πράξη που ελέγχεται από επίσημα ιδρύματα, όπως ορφανοτροφεία και κλινικές. Ευλογημένες και ευτυχισμένες είναι οι πολύτεκνες οικογένειες που υποστηρίζονται από την Εκκλησία και την Πολιτεία, ηθικά και οικονομικά.

¹ Παλιότερα πίστευαν, ότι οι άτεκνοι ήταν άνθρωποι που δεν ήταν άξιοι να μεγαλώσουν παιδιά. Τους αποκαλούσαν άκληρους γιατί δεν θα τους διαδέχονταν κανείς στο όνομα και στα περιουσιακά τους στοιχεία. Οι στείρες γυναίκες δεν έχαιραν μεγάλης εκτίμησης ως τη στιγμή που αποφάσιζαν να μεγαλώσουν ένα συγγενικό τους παιδί.

Εγκυμοσύνη

Είναι η περίοδος κυοφορίας του βρέφους από τη μητέρα. Η γνωστοποίηση της εγκυμοσύνης γεμίζει χαρά τόσο το ζευγάρι όσο και το συγγενικό περιβάλλον και τους φίλους. Κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης, η εγκυμονούσα πρέπει να παίρνει ορισμένες προφυλάξεις. Να φοράει άνετα ρούχα με χαρούμενα χρώματα, για να μη πιέζεται η κοιλιά της και να της φτιάχνει η διάθεση. Να προσέχει τις διάφορες ιώσεις και το κρυολόγημα. Να τρώει κυρίως γαλακτοκομικά προϊόντα, φρούτα και λαχανικά και όχι άλλο ζητήσει. Συνηθίζεται να ικανοποιούν ακόμη και τις πιο παράλογες απαιτήσεις της εγκύου όσον αφορά το φαγητό. Πιστεύουν ότι, αν δεν ικανοποιήσουν την επιθυμία της για κάποιο φαγώσιμο, υπάρχει περίπτωση να αποβάλλει το έμβρυο.

Η εγκυμονούσα δεν πρέπει να σηκώνει βάρη, να ασχολείται με δύσκολες και βαριές δουλειές, αλλά πρέπει να ξεκουράζεται και, συνήθως, όλοι ασχολούνται μαζί της αφού είναι το κέντρο του ενδιαφέροντος της οικογένειας. Δεν επιτρέπεται η έγκυος να κλέψει κάτι π.χ. ούτε ένα λουλούδι γιατί κινδυνεύει να αποτυπωθεί στο σώμα του παιδιού. Επίσης στις 3 Φεβρουαρίου ημέρα του Αγίου Συμεών η έγκυος αλευρώνει τα χέρια για να μην κάνει δουλειές, γιατί θα αποτυπωθούν τα αντικείμενα που θα πιάσει με τα χέρια της στο σώμα του παιδιού.

Οι συγγενείς, καθώς προχωράει η εγκυμοσύνη, κοιτάζουν προσεκτικά τη κοιλιά της εγκύου και κάνουν διάφορα προγνωστικά. Παραδείγματος χάρη, όταν είναι μυτερή θα γεννήσει αγόρι, όταν είναι στρόγγυλη θα γεννήσει κορίτσι. Επίσης πιστεύουν ότι, αν το πρόσωπο της εγκύου είναι ομορφότερο από ότι ήταν πριν την εγκυμοσύνη, θα γεννήσει αγόρι και, αν ασχημαίνει, θα γεννήσει κορίτσι. Η πεθερά της εγκύου προσπαθεί να προβλέψει το φύλο του μωρού με τον εξής τρόπο: Κρεμά σε ένα σπάγκο ένα κουτάλι και το κρατά μετέωρο πάνω από την κοιλιά της εγκύου. Αν το κουτάλι κινηθεί κυκλικά, τότε θα γεννηθεί αγόρι. Αν κάνει κίνηση εκκρεμούς, τότε θα γεννηθεί κορίτσι. Επίσης εύχονται στην έγκυο «καλή λειτεριά».

Οι μαμάδες του ζευγαριού ετοιμάζουν την προίκα του μωρού. Αγοράζουν φανελάκια, ζιπουνάκια, φορμούλες, σεντονάκια, κουβερτούλες, πλέκουν και κεντούν δαντέλες με παιδικές παραστάσεις. Όταν οι γονείς γνωρίζουν το φύλο του παιδιού, τότε τα ρούχα που πλέκονται και αγοράζονται είναι ανάλογα μ' αυτό: γαλάζιο, αν είναι αγόρι και ροζ, αν είναι κορίτσι. Το ζευγάρι ετοιμάζει το παιδικό δωμάτιο.

Τοποθετούν το κρεβατάκι του μωρού², το οποίο είναι φτιαγμένο από ξύλο με διάφορα σκαλίσματα ή ζωγραφιές στο κεφαλάρι και στα πόδια, και στις πλαϊνές πλευρές με κάγκελα. Στρώνεται με ασπροκέντητα ή χρωματιστά σεντονάκια με παιδικές παραστάσεις. Τοποθετείται χαμηλό μαξιλαράκι στο οποί κερφισώνονται διάφορα φυλαχτά, γαλάζιες χάντρες και ματάκια τα οποία δωρίζουν οι γιαγιάδες ή άλλοι συγγενείς για να προφυλάγεται το μωρό από τη βασκανία. Κρεμούν πάνω από τη κούνια διάφορα αιωρούμενα παιχνίδια για να χαζεύει το μωρό. Γύρω-γύρω στο δωμάτιο υπάρχουν παιδικές παραστάσεις διάφορα λούτρινα αρκουδάκια και άλλα υφασμάτινα παιχνίδια. Σε κάποιο σημείο του δωματίου υπάρχει το μπανάκι του μωρού και η αλαξέρα. Τον τοίχο κρεμούν την εικόνα του Αγίου Στυλιανού, που θεωρείται προστάτης των παιδιών.

Η προίκα του μωρού: σεντονάκια, ρούχα, πετσέτες.

² Το παλιό κρεβάτι του μωρού ήταν ξύλινη κούνια το «μπεσίκι», που την κουνούσαν με το πόδι για να κοιμηθεί το μωρό, ή μεταλλικό κρεβατάκι, όπως και το σημερινό.

Σταυρουδάκια, και διάφορα φυλαχτά για το μωρό από τις γιαγιάδες και άλλους συγγενείς.

Ο τοκετός

Όταν φτάσει η ώρα του τοκετού, η έγκυος προσεύχεται στο Άγιο Ελευθέριο να τη βοηθήσει να ελευθερωθεί, να γεννήσει γρήγορα. Η μητέρα της ή η πεθερά μόλις η έγκυος ξεκινήσει για το μαιευτήριο ρίχνει νερό στο δρόμο της για να γεννήσει γρήγορα και εύκολα όπως τρέχει το νερό. Συνήθως δεν μαρτυρούν στους συγγενείς και φίλους ότι έφτασε η ώρα της γέννας γιατί πιστεύουν ότι αν το γνωρίζουν πολλοί άνθρωποι θα δυσκολευτεί πολύ κατά τη διάρκεια του τοκετού.

Σπάνια γεννιέται ένα μωρό στο σπίτι. Οι σημερινές έγκυες παρακολουθούνται από τον μαιευτήρα και τη μαμή και όταν έρθει η ώρα πηγαίνουν στο μαιευτήριο. Είναι ευχής έργο να γεννηθεί το παιδί με φυσιολογικό τοκετό. Ο γιατρός κόβει το ομφάλιο λώρο, η μαμή παίρνει το νεογέννητο, το λούζει και το ντύνει με τα ρουχαλάκια που έφερε η έγκυος από το σπίτι. Στη συνέχεια βγαίνει από την αίθουσα του τοκετού και παίρνει «συχαρίκια» από τον πατέρα και τους λοιπούς συγγενείς που παρευρίσκονται στο μαιευτήριο. Πολλοί γιατροί επιτρέπουν τον πατέρα να παρευρίσκεται στην αίθουσα του τοκετού και πάλι όμως, λόγω του εθίμου, δωρίζει χρήματα στη μαμή ή στις νοσοκόμες.

Η λοχεία

Το μωρό συνήθως το κοιμίζουν σε κούνια δίπλα στη λεχώνα, η οποία το θηλάζει και το περιποιείται με τη βοήθεια των νοσοκόμων και της μαμάς της ή της πεθεράς της. Την δεύτερη ημέρα έρχεται ο ιερέας, διαβάζει ευχή και δίνει αγιασμό, τον οποίο ρίχνουν στο νερό που περιποιούνται το μωρό. Την Τρίτη ημέρα μετά από φυσιολογικό τοκετό η μητέρα με το μωρό επιστρέφουν στο σπίτι. Όταν το μωρό γεννιέται με καισαρική τομή η λεχώνα μένει περισσότερες ημέρες στην κλινική γιατί χρειάζεται περισσότερη φροντίδα και περιποίηση. Οι κοντινοί συγγενείς επισκέπτονται τη λεχώνα και το μωρό στη κλινική. Μαζί τους φέρνουν λουλούδια, συνήθως μια γλάστρα ανθισμένη, και μπαλόνια, γαλάζιου χρώματος όταν γεννιέται αγόρι και ροζ, όταν γεννιέται κορίτσι.

Στην κλινική το μωρό το κοιμίζουν σε κούνια δίπλα στο κρεβάτι της λεχώνας.

Οι συγγενείς επισκέπτονται τη λεχώνα και το μωρό. Φέρνουν λουλούδια. Το γαλάζιο χρώμα στα μπαλόνια σημαίνει ότι γεννήθηκε αγόρι.

Οι γιαγιάδες φτιάχνουν «λαγγίτες» (χυλός από αλεύρι, νερό, τηγανισμένο σε καυτό λάδι, στρόγγυλου σχήματος, πασπαλισμένο με ζάχαρη και κανέλλα) και μοιράζουν σε συγγενείς και φίλους ειδοποιώντας τους ότι το νεογέννητο ήρθε στο σπίτι και μπορούν να το επισκεφθούν. Όποιος επισκέπτεται το μωρό, φέρνει κάποιο δώρο, όπως παιχνίδια και ρούχα. Πρέπει να δωρίσουν χρήματα στο μωρό, οπωσδήποτε κέρμα, για να είναι πλούσιο και «σιδερένιο», δηλαδή γερό, υγιές.

Τις πρώτες σαράντα μέρες μετά τον τοκετό, η μητέρα και το βρέφος είναι ευάλωτοι, γι' αυτό και δε βγαίνουν από το σπίτι³. Πολλές λεχώνες, όμως, πρέπει να επιστρέψουν στη δουλειά τους. Σε αυτές τις περιπτώσεις συμβαίνει το εξής: στις είκοσι μέρες (μισοσαράντιση) έρχεται στο σπίτι ο ιερέας και διαβάζει στη λεχώνα «μισή ευχή». Με την ευχή αυτή μπορεί η λεχώνα να βγαίνει από το σπίτι. Δεν πρέπει όμως ούτε να βγαίνει έξω μετά τη δύση του ηλίου ούτε να έρχεται κάποιος στο σπίτι. Κάθε βράδυ η λεχώνα θυμιατίζει το σπίτι, για να φύγουν τα κακά πνεύματα. Επίσης δεν αφήνει, μετά τη δύση του ηλίου, έξω απλωμένα ρούχα ούτε δικά της, ούτε του μωρού γιατί ο λαός λέει ότι το βράδυ ελευθερώνονται τα κακά πνεύματα που

³ Παλιότερα για σαράντα μέρες η λεχώνα και το μωρό δεν έβγαιναν καθόλου από το σπίτι. Η μητέρα δε λουζόταν για να φαίνεται άσχημη και να είναι λιγότερο ευάλωτη στο κακό μάτι.

μπορούν να βλάψουν τη μητέρα και το παιδί. Επίσης η λεχώνα θεωρείται ότι δεν έχει καθαρίσει το σώμα της μετά τον τοκετό και δεν επιτρέπεται να έχει σεξουαλική επαφή έως το σαράντισμα⁴. Στη συνέχεια θα πρέπει να παίρνει ορισμένες προφυλάξεις ώσπου το σώμα της να επανέλθει στους φυσιολογικούς ρυθμούς γιατί πολλές φορές όταν θηλάζει το μωρό δεν έχει κανονικό κύκλο περιόδου.

Όταν συμπληρωθούν 40 ημέρες από τη γέννηση γίνεται το σαράντισμα. Η λεχώνα με το μωρό συνοδευόμενη από τις γιαγιάδες πηγαίνουν στην εκκλησία. Ο παπάς διαβάζει διάφορες ευχές παίρνει το μωρό αγκαλιά και λέγοντας το «νυν απωλύεις τον δούλον σου Δέσποτα...» περιφέρει το μωρό γύρω από την Αγία Τράπεζα μέσα στο ιερό της εκκλησίας. Ύστερα αφού η μητέρα κάνει τρεις μετάνοιες μπροστά στην εικόνα της Παναγίας⁵, παίρνει το μωρό στην αγκαλιά της και φεύγουν. Δεν επιστρέφουν όμως στο σπίτι. Πρέπει να επισκεφτούν ένα συγγενικό ή φιλικό σπίτι. Η οικοδέσποινα τους καλοδέχεται, τους κερνάει γλυκά και δίνει για το μωρό μία φέτα ψωμί πασπαλισμένη με ζάχαρη-για να είναι η ζωή του γλυκιά-, ένα κέρμα-για να είναι γερό, «σιδερένιο»-, ένα αυγό- για να είναι γόνιμο- και ένα άσπρο ρουχαλάκι ή ένα κομμάτι από βαμβάκι το οποίο ακουμπά στο κεφαλάκι του λέγοντας «να ζήσεις, να ασπρίσεις, να γεράσεις». Έπειτα επιστρέφουν στο σπίτι.

Όσοι επισκέπτονται τη λεχώνα φέρνουν δώρα στο μωρό, συνήθως ρούχα και παπούτσια.

⁴ Γι' αυτό το λόγο, παλιά η λεχώνα τις πρώτες σαράντα μέρες δε κοιμόταν με τον άντρα της αλλά με τη μητέρα ή την πεθερά της.

⁵ Παλιά έπρεπε να κάνει σαράντα μετάνοιες.

Η ζωή μέσα στο σπίτι περιστρέφεται γύρω από το μωρό. Καθημερινά το κάνουν μπάνιο, το αλλάζουν και το φροντίζουν. Δεν επιτρέπεται όμως έως τα βαφτίσια του να του κόψουν τα νύχια και τα μαλλιά. Ο θηλασμός είναι συχνός και απαραίτητος γιατί χορταίνει και προφυλάσσει από διάφορες ασθένειες το παιδί έτσι ώστε να μη χρειαστεί να του χορηγηθούν φάρμακα εκείνη την περίοδο. Διαφορετικά ταΐζουν το παιδί με γάλα που συστήνει ο γιατρός. Μετά τον θηλασμό ή το τάισμα το ακουμπούν στον ώμο τους για να ρευτεί. Το κοιμίζουν μπρούμυτα ή στο πλάι για μην πάθει αναρρόφηση. Του τραγουδούν διάφορα νανουρίσματα όπως:

*Ύπνε που παίρνεις τα παιδιά
έλα πάρε και τούτο,
μικρό- μικρό σου τό 'δωσα
μεγάλο φέρε μου το*

ή άλλο νανούρισμα που απευθύνεται κυρίως στα κορίτσια

*Κοιμήσου και παρήγγειλα
στην Πόλη τα προικιά σου,
στη Βενετιά τα ρούχα σου
και τα χρυσαφικά σου*

Άλλες μαμάδες δεν συνηθίζουν τα νανουρίσματα αλλά βάζουν στα μωρά τους κλασική μουσική ή μουσική που προέρχεται από διάφορα παιδικά μουσικά παιχνίδια. Φροντίζουν να είναι ήρεμο και να μην κλαίει, ειδικά όταν είναι αγόρι γιατί πιστεύουν ότι μπορεί να του δημιουργηθεί κήλη.

Η βάφτιση

Όταν οι γονείς κρίνουν ότι πρέπει να βαπτιστεί το μωρό αρχίζουν τις ετοιμασίες. Ειδοποιούν τον παπά για την ημέρα και την ώρα που θα γίνει το μυστήριο. Τυπώνουν τα προσκλητήρια⁶ για τους καλεσμένους. Τα προσκλητήρια έχουν διάφορα χρώματα και σχέδια και συνήθως γράφεται κάποιο ποιηματάκι, όπως για παράδειγμα:

*Είμαι τόσο δα μικρούλης
όμορφος και νοστιμούλης
αποφάσισα κι εγώ
Χριστιανός να βαπτιστώ.
Τ' όνομά μου δεν το ξέρω
το κρατάνε μυστικό.
Θέλω όλοι να 'ρθείτε
και τη βάφτιση να δείτε.
Καμαρώστε με λιγάκι
θα κερδίσετε γλυκάκι.*

Πάνω τους αναγράφεται η ώρα και το μέρος τέλεσης του μυστηρίου, τα ονόματα των γονιών του παιδιού που βαπτίζεται, καθώς και το όνομα του νουνού.

Οι γονείς ειδοποιούν το νουνό ο οποίος έχει τις παρακάτω υποχρεώσεις. Αγοράζει τα λαδόπανα (ένα σκουφάκι εσώρουχα, ένα άσπρο σεντονάκι με παιδική

⁶ Προσκλητήρια για τη βάφτιση τύπωναν και παλιότερα. Το παρακάτω προσκλητήριο είναι από το 1976.

παράσταση), μία πετσέτα μάνιου, σαπουνάκι, λάδι για το λάδωμα του μωρού, τα υπόλοιπα ρούχα, καλτσάκια, παπούτσια, μια στολισμένη λαμπάδα, τρία μικρά άσπρα κεριά, τα μαρτυρικά, τις μπομπονιέρες και το σταυρό τον οποίο φοράει ο παπάς στο νεοφώτιστο μετά το πρώτο κόψιμο τούφας μαλλιού, το μύρωμα με το άγιο μύρο στο τέλος του μυστηρίου. Πληρώνει το στολισμό της κολυμβήθρας και όλα τα υπόλοιπα έξοδα του μυστηρίου. Την κολυμβήθρα τη στολίζουν με γυψοφύλλι, μικρά τριανταφυλλάκια και λευκή κορδέλα. Στο πρώτο παιδί του ζευγαριού, νονός είναι συνήθως αυτός που στεφάνωσε το ζευγάρι. Στα επόμενα παιδιά οι γονείς επιλέγουν το νουνό. Αυτό που πρέπει να προσέξουν οι γονείς στην επιλογή του νουνού, είναι ότι πρέπει απαραίτητα να είναι χριστιανός, γιατί διαφορετικά δεν επιτρέπεται να βαπτίσει το παιδί, γιατί δηλώνει χριστιανός, λέγοντας το Σύμβολο της Πίστεως. Ο νουνός θεωρείται ο πνευματικός πατέρας του παιδιού. Καλό είναι κάποιος να βαπτίζει μόνο παιδιά του ίδιου φίλου και όχι αγόρια και κορίτσια διαφορετικών οικογενειών, γιατί θεωρούνται πνευματικά αδέρφια και δεν επιτρέπεται ο γάμος μεταξύ τους.

Τα προσκλητήρια της βάπτισης είναι ζωγραφισμένα με παιδικά σχέδια ή υπάρχει πάνω η φωτογραφία του παιδιού που βαπτίζεται.

Λαμπάδα βάπτισης στολισμένη με τούλι, κορδέλες και λούτρινα αρκουδάκια, και δύο μπαούλα όπου τοποθετούνται τα ρούχα του μωρού για τη βάπτιση. Πάνω στα μπαούλα είναι τοποθετημένες μομπονιέρες.

Οι γονείς έχουν την υποχρέωση να αγοράσουν μία πετσέτα με την οποία σκουπίζουν τα χέρια τους ο παπάς και ο νουνός, ένα χρυσαφικό για τον κουμπάρο, το οποίο του το φορούν όταν παραδίδει το νεοφώτιστο στη μητέρα η οποία πρέπει να κάνει τρεις μετάνοιες και να φιλήσει το χέρι του αναδόχου μπροστά στην ωραία πύλη. Κατά την παράδοση του παιδιού στη μητέρα του, της λέει ο νουνός: *«Στο παραδίδω βαφτισμένο, φωτισμένο, μυρωμένο. Να μας ζήσει!»* Μέλημα των γονιών είναι να φροντίσουν για το ζεστό νερό της βάπτισης, το οποίο πηγαίνουν στην εκκλησία σε μεταλλικό δοχείο σκεπασμένο με βασιλικό που θεωρείται φυτό του σταυρού. Επίσης πληρώνουν τα γλυκά στα οποία είναι γραμμένο το όνομα του μωρού και μοιράζονται μετά τη βάπτιση. Μόλις ακουστεί το όνομα του μωρού από το νονό, ο πατέρας του μωρού μοιράζει χρήματα στα παιδιά που παρευρίσκονται⁷.

Συνηθίζεται το πρώτο παιδί να παίρνει το όνομα των γονιών του πατέρα του. Το δεύτερο, το τρίτο κλπ. το όνομα των γονιών της μητέρας. Υπάρχει περίπτωση, λόγω δυσκολιών στην περίοδο της εγκυμοσύνης, να τάξει η έγκυος το όνομα του παιδιού

⁷ Παλιότερα η μητέρα δεν παρευρίσκονταν στο μυστήριο αλλά περίμενε στο σπίτι τα παιδιά να της πάρουν τα συχαρίκια, λέγοντάς της το όνομα, και εκείνη τους μοίραζε χρήματα.

στην Παναγία ή σε κάποιον άγιο. Αν το παιδί γεννηθεί μέρα που τιμούμε κάποιον άγιο, τότε μπορεί να πάρει το όνομά του. Οι γονείς, βέβαια, μπορούν να δώσουν στο παιδί ένα όνομα της αρεσκείας τους και όχι κάποιο συγγενικό.

Η μητέρα του νεοφώτιστου κάνει τρεις μετάνοιες. Η νουνά παραδίδει το παιδί στη μητέρα λέγοντάς της: *«Στο παραδίδω βαφτισμένο, φωτισμένο, μυρωμένο. Να μας ζήσει!»*

Ακολουθεί γεύμα σε κάποιο κέντρο διασκέδασης όπου γιορτάζουν το γεγονός της βάπτισης οι γονείς, ο νουνός με την παρέα του, συγγενείς και φίλοι. Το γεύμα πληρώνουν οι γονείς.

Εκτός από το κανονικό βάπτισμα στην κολυμβήθρα, υπάρχει και το αεροβάπτισμα. Αυτό γίνεται όταν το βρέφος κινδυνεύει να πεθάνει. Πιστεύουν ότι αν το μωρό πεθάνει αβάπτιστο θα γίνει τελώνιο. Γι' αυτό κάνουν μία συμβολική

βάπτιση. Ο πρώτος που θα βρεθεί κοντά παίρνει το μωρό στην αγκαλιά του, το σηκώνει τρεις φορές στον αέρα σχηματίζοντας το σχήμα του σταυρού και λέει ένα όνομα. Το αεροβάπτισμα μπορεί να γίνει σε οποιονδήποτε χώρο, για παράδειγμα στο μαιευτήριο ή στο σπίτι. Αν το παιδί επιζήσει, αυτός που έκανε το αεροβάπτισμα υποχρεούται να το βαπτίσει και στην εκκλησία με το ίδιο όνομα.

Όλα τα παραπάνω γίνονται όταν οι γονείς θέλουν να δώσουν όνομα στο παιδί με το μυστήριο της βάπτισης. Διαφορετικά απλώς δηλώνουν το όνομα του παιδιού στο ληξιαρχείο αμέσως μετά τη γέννησή του.

Τρεις ημέρες μετά τη βάπτιση ο νουνός πηγαίνει στο σπίτι του μωρού και το κάνει μάνιο. Οι τρεις ημέρες συμβολίζουν την Ανάσταση του Χριστού. Ο νουνός φέρνει γλυκά και ένα δώρο στο παιδί συνήθως κάποιο ρούχο. Το νερό με το οποίο έπλυναν το νεοφώτιστο, το ρίχνει η μητέρα στα λουλούδια ή σε κάποιο μέρος όπου δεν θα πατήσει άνθρωπος ή κάποιο ζώο. Μετά το μάνιο του μωρού, η μητέρα κερνάει το νουνό πίτες που έχει φτιάξει η ίδια.

Μετά το μυστήριο της βάπτισης, η οικογένεια του μωρού και η οικογένεια του νουνού ή της νουνάς βγαίνουν αναμνηστικές φωτογραφίες.

Η κολυμβήθρα είναι στολισμένη με διάφορα λουλούδια, όπως γυψοφύλλι, και τριαντάφυλλα.

Την τρίτη ημέρα μετά τη βάπτιση η νονά κάνει μπάνιο το μωρό.

Γάμος: Το ξεκίνημα μιας καινούριας ζωής

Συνοδευτικά έθιμα του γάμου

«Ο γάμος, ακόμη και σήμερα, αποτελεί τη λυδία λίθο της κοινωνίας, γιατί δε συμβάλλει μόνο στην ευτυχία των συζύγων αλλά και στην υγιή ψυχική ανάπτυξη των παιδιών που προέρχονται απ' αυτόν. Γι' αυτό τιμάται ιδιαίτερα, τόσο από την κοινωνία, όσο και από την πολιτεία και την εκκλησία. Αυτό, βέβαια, δε σημαίνει ότι η σήμερα κοινωνία δεν αποδέχεται την εκτός γάμου συμβίωση και τα εκτός γάμου παιδιά. Ο γάμος θεωρείται ένα από τα σημαντικότερα γεγονότα της ζωής του ανθρώπου και γιορτάζεται από τους συγγενείς και τους φίλους. Αυτό το νόημα έχει η παρουσία τους στην τελετή του γάμου.

Ιδιαίτερα στις κλειστές κοινωνίες, τις μικρές πόλεις και τα χωριά, οι παραδοσιακές γαμήλιες τελετές αποδείχτηκαν εξαιρετικά ανθεκτικές στις ποικίλες διαβρώσεις του χρόνου, ώστε αρκετά στοιχεία τους να επιβιώσουν και στις μέρες μας - εποχή ραγδαίων εθιμικών αποσαθρώσεων και τελετουργικών απλουστεύσεων- και να αποτελούν στοιχείο του σύγχρονου γάμου.

Τα έθιμα του γάμου, προορισμένα να προσδώσουν την απαραίτητη επισημότητα και κύρος στην εκπλήρωση του κύριου πόθου των περισσότερων από τους ανθρώπους, σε συνδυασμό με την ανάγκη για ψυχική και ψυχολογική εκτόνωση των μελών μιας παραδοσιακής περιορισμένης κοινωνίας, όπως η περιοχή του Αμυνταίου, αποτέλεσαν πάντα ένα πολυήμερο εορταστικό continuum, που αρχίζει με τον αρραβώνα και καταλήγει στο γλέντι μετά την τελετή του γάμου.»⁸

Σήμερα, ένας γάμος δεν τελείται απαραίτητα με άτομα που κατάγονται από την ίδια περιοχή αλλά είναι δυνατόν ο ένας εκ των δύο μελλόνυμφων να προέρχεται από άλλη περιοχή της Ελλάδας και πολλές φορές από άλλη χώρα. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα τη μεταφορά εθίμων από τη μια περιοχή στην άλλη.

Η σχέση ενός ζευγαριού μπορεί ακόμα και σήμερα να είναι αποτέλεσμα γνωριμίας μέσω προξενιού. Ένα συγγενικό πρόσωπο ή ένα άτομο, που γνωρίζει και τις δύο οικογένειες, φέρνει σε επαφή το αγόρι και το κορίτσι για να γνωριστούν. Η επιλογή μπορεί να έχει σαν σκοπό τη γνωριμία ενός ζευγαριού επειδή πιστεύει ότι ταιριάζουν μεταξύ τους, ή να έχει αίτια κοινωνικά και πολλές φορές οικονομικά.

⁸ Ο γάμος: ένα κοινωνικό-πολιτιστικό γεγονός, ένας παραδοσιακός θεσμός των Ελλήνων (2000), σελ. 112. Το κείμενο είναι της Αρσένη Ευαγγελίας.

Η προξενήτρα ή ο προξενητής είναι άτομο κοινωνικό, με πειθώ, επιχειρήματα και υπομονή. Πρέπει να μπορεί να παινεύει τα υποψήφια άτομα και να τονίζει τα θετικά στοιχεία τους αλλά και να αποκρύπτει ή να υποβαθμίζει τα τυχόν ελαττώματά τους.

Η κυρία Στέλλα, που προξένεψε το Βαγγέλη στη Βάσω έπαιξε πολύ σημαντικό ρόλο. *«Βάσω, είναι εργατικός, νοικοκύρης, από καλό σπίτι, είναι καλός χτίστης και κουβαλητής.»* Παρομοίως απευθύνθηκε στο Βαγγέλη: *«Βαγγέλη, η Βάσω είναι όμορφη, μικρή, νοικοκυρά, έχει προίκα, μετρητά, είναι και καλή μοδίστρα.»*

Συνήθως, όμως, οι σημερινοί γάμοι προκύπτουν από αισθηματικό δεσμό των μελλόνυμφων. Το ζευγάρι γνωρίζεται και ερωτεύεται. Και στην περίπτωση του προξενιού αλλά και στην περίπτωση του δεσμού, ο κοινωνικός περίγυρος αντιμετωπίζει θετικά το ζευγάρι. Δε χρειάζεται το ζευγάρι να κρύβεται, κυκλοφορεί ελεύθερα, και ο δεσμός μπορεί να είναι μακροχρόνιος. Υπάρχουν πολλές περιπτώσεις, που ένας δεσμός δεν καταλήγει σε γάμο. Αυτό δεν θεωρείται κατακριτέο, όπως συνέβαινε παλιότερα.

Ημέρα αρραβώνων

Ένας αρραβώνας μπορεί να γίνει με την προσφορά ενός δαχτυλιδιού από το γαμπρό στη νύφη⁹ ή να είναι ένα επίσημο γεγονός στο σπίτι ή σε κέντρο διασκέδασης.

Λίγες ημέρες πριν τον αρραβώνα, οι γονείς της νύφης προσκαλούν τους συγγενείς και τους φίλους προφορικά ή τηλεφωνικά.

Όταν ο αρραβώνας γίνεται στο σπίτι-συνήθως στο σπίτι της νύφης-όλη η προετοιμασία γίνεται από τους συγγενείς της νύφης: απαιτείται πολύς κόπος και μεγάλη προετοιμασία. Οι γυναίκες της οικογένειας ετοιμάζουν πλήθος φαγητών για τη βραδιά του αρραβώνα. Κεφτεδάκια, ψητό αρνί, ντολμαδάκια, ρολό μοσχάρι, τυρόπιτες, σπανακοτυρόπιτες, πιλάφι, σαλάτες, μελιτζάνες μαντηλάκια, είναι φαγητά που δε λείπουν ποτέ από το τραπέζι του αρραβώνα. Υπάρχει άφθονο κρασί και τσίπουρο, καθώς επίσης και σαμπάνια.

Τα τραπέζια στον αρραβώνα στολίζονται με κεριά και διάφορα φαγητά που χρησιμεύουν ως διακοσμητικά, όπως είναι οι γαρίδες.

⁹ Η πράξη αυτή ονομάζεται λογοδόσιμο, γιατί το ζευγάρι δίνει το λόγο του ότι θα παντρευτεί. Συνήθως μετά το λογοδόσιμο δεν ακολουθεί αρραβώνας, αλλά το ζευγάρι παντρεύεται μετά από ένα χρονικό διάστημα.

Όταν ο αρραβώνας είναι «ανοιχτός», ο χώρος του σπιτιού ή της αυλής διαμορφώνεται κατάλληλα ώστε να μπορεί να δεχτεί η οικογένεια πολύ κόσμο. Τοποθετούνται πολλά τραπέζια και καρέκλες για να κάθονται όλοι οι καλεσμένοι και αφήνεται κενός χώρος για χορό. Ο χώρος όπου θα γίνει ο αρραβώνας στολίζεται με τούλι, λουλούδια και πολλά κεριά. Πάνω στα τραπέζια τοποθετούνται διάφορα φαγητά για διακόσμηση, για παράδειγμα γαρίδες, λάχανα και πεπόνια. Μπροστά στα τραπέζια υπάρχει ένα τραπεζάκι όπου είναι τοποθετημένα κουφέτα, η τούρτα, λουλούδια, μια εικόνα της Παναγίας για ευλογία του ζευγαριού και τα δώρα για το γαμπρό. Τα δώρα είναι συνήθως ένα ρολόι, ένα δαχτυλίδι, το οποίο προσφέρει ο πατέρας της νύφης στο γαμπρό, και ένας σταυρός.

Ο χώρος του σπιτιού διαμορφώνεται κατάλληλα ώστε να δεχτεί πολύ κόσμο την ημέρα του αρραβώνα. Στα τραπέζια υπάρχουν άφθονες σαλάτες, κρέας και ρολό.

Τα τραπέζια στον αρραβώνα στολίζονται με τούλι, λουλούδια και κεριά.

Σε ένα τραπέζι τοποθετούνται τα δώρα για το γαμπρό, η τούρτα και μια εικόνα για ευλογία του ζευγαριού. Επίσης τοποθετούνται λουλούδια και κεριά για διακόσμηση.

Όταν τελειώσουν οι ετοιμασίες, η οικογένεια της νύφης περιμένει το γαμπρό και την οικογένειά του. Ο γαμπρός έρχεται κρατώντας ανθοδέσμη, την οποία προσφέρει στη νύφη. Μια κοπέλα, συγγενής του γαμπρού, που ζουν και οι δύο γονείς της ή είναι νιόπαντρη, κρατάει έναν ασημένιο ή επάργυρο δίσκο, στον οποίο είναι τοποθετημένα τα δώρα για τη νύφη. Τα δώρα είναι, συνήθως, ένας σταυρός, ένα ρολόι, ένα σετ κολιέ και σκουλαρίκια και ένα δαχτυλίδι που προσφέρει ο γαμπρός στη νύφη. Στο δίσκο, μέσα σε κουφέτα και δεμένες με μια λευκή κορδέλα, που δηλώνει την ένωση του ζευγαριού, βρίσκονται οι βέρες. Ο δίσκος τοποθετείται πάνω στο τραπέζι με τα υπόλοιπα δώρα. Μια κοπέλα κερνάει κουφέτα και γλυκό- συνήθως εργολάβους- στους καλεσμένους. Ο καθένας παίρνει από δύο κουφέτα και εύχεται «*Να ζήσουν και καλά στέφανα*». Λένε ότι αν οι ανύπαντροι βάλουν τα κουφέτα κάτω από το μαξιλάρι τους, θα δουν στο όνειρό τους αυτόν ή αυτή που θα παντρευτούν.

Μια αμφιθαλής ή νιόπαντρη κοπέλα κρατάει ένα δίσκο με τα δώρα για τη νύφη.

Έπειτα, ο κουμπάρος, ή ένα αγόρι, του οποίου οι γονείς ζουν και οι δύο, περνά τις βέρες στο ζευγάρι σταυρώνοντας τα χέρια του. Πολλές φορές τις βέρες περνάει παπάς, ο οποίος διαβάζει ευχές που λέγονται στην αρχή του μυστηρίου του γάμου. Αμέσως μετά, οι γονείς και τα αδέρφια του ζευγαριού προσφέρουν τα δώρα. Έπειτα το ζευγάρι κόβει ένα κομμάτι από την τούρτα και ταΐζει ο ένας τον άλλο. Οι καλεσμένοι εύχονται στο ζευγάρι λέγοντας «*Να ζήσετε*», και το «*δωρίζουν*», δίνουν δηλαδή χρήματα.

Ένα αγόρι περνάει τις βέρες στο ζευγάρι.

Ακολουθεί γλέντι, με λαϊκή μουσική και χορό. Πρώτη το χορό ξεκινάει η νύφη. Ακολουθεί ο γαμπρός και μετά οι γονείς του γαμπρού και οι γονείς της νύφης. Μετά τον πρώτο χορό, σηκώνονται να χορέψουν και οι υπόλοιποι καλεσμένοι.

Μερικά από τα τραγούδια που ακούγονται στον αρραβώνα είναι: «*Μήλο μου κόκκινο*», «*Ένα Σαββάτο βράδυ, καλέ Μαρία*», «*Μπαίνω μες τ' αμπέλι*», «*Γτιά-τιά*».

Το γλέντι έχει ανάψει. Πρώτη η νύφη σέρνει το χορό.

Το γλέντι συνεχίζεται μέχρι τις πρώτες πρωινές ώρες. Κατά την αποχώρηση της οικογένειας του γαμπρού, η μητέρα της νύφης δίνει στη μητέρα του γαμπρού ένα βάζο με γλυκό του κουταλιού, για να είναι γλυκιά η ζωή της με τη νύφη. Αυτό γίνεται επειδή παλιότερα το ζευγάρι έμενε συνήθως στο σπίτι των γονιών του γαμπρού.

Όταν ο αρραβώνας γίνεται μόνο με τις δύο οικογένειες, ετοιμάζεται το σπίτι της νύφης και στρώνεται τραπέζι στην τραπεζαρία του σπιτιού. Τα φαγητά είναι τα ίδια με αυτά του ανοιχτού αρραβώνα, απλά μαγειρεύονται σε μικρότερες ποσότητες. Η προετοιμασία δεν απαιτεί πολύ χρόνο και άγχος, αφού δεν υπάρχουν καλεσμένοι. Η διαδικασία είναι ίδια με αυτή του ανοιχτού αρραβώνα. Η διαφορά είναι ότι τις βέρες δεν τις περνάει ο κουμπάρος, αφού δεν παρευρίσκεται, αλλά ο πατέρας της νύφης

περνάει τη βέρα στο γαμπρό και ο πατέρας του γαμπρού στη νύφη. Όταν δε ζει ο πατέρας τις βέρες περνάει ένα αμφιθαλές παιδί.

Υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες ο αρραβώνας δε γίνεται στο σπίτι αλλά σε κάποιο κέντρο διασκέδασης. Ανάλογα με τον αριθμό των καλεσμένων επιλέγεται η αίθουσα. Το ζευγάρι επιλέγει, τα διάφορα εφέ για την ώρα της ανταλλαγής των δώρων, το φαγητό, την ορχήστρα, τη μουσική και την τούρτα. Το ζευγάρι δίνει στο κέντρο ένα σχεδιάγραμμα με τα ονόματα των καλεσμένων ώστε να τοποθετηθούν στα τραπέζια ανάλογα με το βαθμό συγγένειας. Το ζευγάρι, οι γονείς τους και οι κουμπάροι, κάθονται σε ένα τραπέζι κοντά στην πίστα για να έχουν πρόσβαση και να είναι ορατοί από όλους τους καλεσμένους. Στο τραπέζι τοποθετούνται λουλούδια, περισσότερα από ότι στα υπόλοιπα τραπέζια για να ξεχωρίζει ότι είναι το τραπέζι των μελλοννυμφων. Όλη την προετοιμασία αναλαμβάνει το προσωπικό του κέντρου. Σ' αυτή την περίπτωση η οικογένεια της νύφης αποφεύγει το άγχος, την κούραση και τις ετοιμασίες, αλλά πληρώνει αρκετά χρήματα στο κέντρο διασκέδασης.

Κατά κανόνα ο αρραβώνας γίνεται σαββατόβραδο, για να ξεκουράζονται όλοι την επόμενη μέρα από το ξενύχτι και το γλέντι. Το βράδυ του αρραβώνα πηγαίνει πρώτη στο κέντρο η οικογένεια της νύφης και υποδέχεται την οικογένεια του γαμπρού και τους καλεσμένους. Ο γαμπρός φέρνει στη νύφη λουλούδια. Μία κοπέλα κρατάει τα δώρα. Η διαδικασία είναι ίδια με αυτή του αρραβώνα στο σπίτι, δηλαδή κέρασμα, ανταλλαγή δώρων και ευχές. Ακολουθεί τρικούβετο γλέντι.

Μετά τον αρραβώνα, αφού ο δεσμός του ζευγαριού έχει επισημοποιηθεί, η κοινωνία τους αποδέχεται θετικά, σαν δύο άτομα που ετοιμάζονται να παντρευτούν και να δημιουργήσουν οικογένεια. Οι γονείς εμπιστεύονται το ζευγάρι, το οποίο κυκλοφορεί ελεύθερα χωρίς τα διάφορα απαγορευτικά από τους γονείς που αφορούν στο που θα πάνε, στον τρόπο διασκέδασης και άλλα πολλά που υπήρχαν πριν τον αρραβώνα. Συνηθίζεται ο καθένας να μένει στο σπίτι του, αλλά πολλές φορές ο ένας φιλοξενείται στο σπίτι του άλλου και μάλιστα κοιμούνται μαζί. Σε πολλές περιπτώσεις το ζευγάρι συζεί μετά τον αρραβώνα. Οι οικογένειες του γαμπρού και της νύφης αποκτούν οικογενειακές σχέσεις και ανταλλάσσουν επισκέψεις, ενώ σιγά σιγά αρχίζουν οι ετοιμασίες του γάμου.

Ετοιμασίες του γάμου

Περίπου δύο μήνες πριν το γάμο, ξεκινούν οι ετοιμασίες. Η νύφη διαλέγει νυφικό και ο γαμπρός κοστούμι, επιλέγονται τα προσκλητήρια, οι μπομπονιέρες και γίνεται έκθεση της προίικας. Λίγες μέρες πριν το γάμο, οι δύο οικογένειες στολίζουν το εξωτερικό του σπιτιού τους με τούλι, για να φαίνεται ότι γίνεται γάμος. Υποχρέωση των μελλόνυμφων είναι να δημοσιεύσουν το γάμο τους σε κάποια εφημερίδα, συνήθως τοπική, πριν ή μετά την τέλεσή του. Στην αγγελία αυτή αναγράφονται τα ονόματα των μελλόνυμφων, το επάγγελμα με το οποίο ασχολείται ο καθένας, ο τόπος καταγωγής τους, καθώς και η ώρα και ο τόπος τέλεσης του γάμου. Σε περιπτώσεις που δε γίνεται δημοσίευση, τοιχοκολλάται ένα χαρτί έξω από την εκκλησία, το οποίο ανακοινώνει την τέλεση του γάμου. Στο χαρτί αυτό αναγράφονται τα ονόματα του ζευγαριού, καθώς και η ημερομηνία και η ώρα τέλεσης του μυστηρίου.

Το σπίτι τη νύφης, στολισμένο με ροζ και άσπρο τούλι.

Νυφικό και μπομπονιέρες

Αρκετό καιρό πριν από το γάμο, η νύφη επισκέπτεται οίκους νυφικών, ώστε να βρει το νυφικό που θα της ταιριάζει περισσότερο. Τα νυφικά είναι, συνήθως μακριά, και έχουν χρώμα λευκό, λευκό του πάγου ή ροζ. Υπάρχουν ελάχιστες περιπτώσεις, στις οποίες το νυφικό μπορεί να έχει άλλο χρώμα, π.χ. κόκκινο. Το νυφικό νοικιάζεται και φοριέται μία μόνο φορά. Καμιά νύφη δεν δέχεται να φορέσει νυφικό που έχει φορεθεί από άλλη, γιατί θεωρείται γρουσουζιά. Οι λίγες ώρες που φοριέται το νυφικό κοστίζουν πάνω από 800 ευρώ. Την ενοικίαση του νυφικού πληρώνει ο γαμπρός. Μόλις η νύφη πάρει το νυφικό στο σπίτι της, οι αδερφές της το φορούν για να έχουν την τύχη της.

Στον οίκο νυφικών το ζευγάρι μπορεί να βρει τα προσκλητήρια, τα στέφανα και τις μπομπονιέρες. Οι μπομπονιέρες έχουν διάφορα σχέδια, είναι φτιαγμένες από τούλι ή ύφασμα και το χρώμα τους είναι συνήθως λευκό. Επάνω τους έχουν λουλούδια. Τις μπομπονιέρες τις πληρώνουν η νύφη και ο γαμπρός.

Ο κουμπάρος επιλέγει και πληρώνει τα στέφανα. Παλιότερα οι γάμοι γινόταν με χάλκινα στέφανα της εκκλησίας.

Οι μπομπονιέρες μπορεί να έχουν διάφορα σχέδια και χρώματα και είναι διακοσμημένες με λουλούδια ή κορδέλες.

Παλιότερα κάθε εκκλησία είχε χάλκινα στέφανα και με αυτά παντρευόταν τα ζευγάρια.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

ΓΑΜΟΙ

Ο Παντελής Δημ. Θεοδώρου και η Χριστίνα Αναστ. Πεντερίδου ετέλεσαν τους γάμους τους στον ιερό ναό Κοιμήσεως της Θεοτόκου πόλεως Φλωρίνης. Τους στεφάνους αντήλλαξαν ο Δημήτριος και η Μαρία Κρουσοράπη.

ΠΡΟΑΓΓΕΛΙΑ ΓΑΜΟΥ

Ο Γεωργίου Θωμάς του Μιχαήλ και της Φανής το γένος Κάγκα και η Ζωή Τίτου του Νικολάου και της Ιωάννας το γένος Τζουμέρκα, πρόκειται να παντρευτούν την Παρασκευή 4 Μαΐου 2007 στο Δημαρχείο Αμυνταίου.

ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΗ ΓΑΜΟΥ

Ο Γιαγκούλης Τρύφων του Στεφάνου και της Ασήμως που γεννήθηκε στη Θεσσαλονίκη του Νομού Θεσσαλονίκης και κατοικεί στη Φλώρινα του Νομού Φλώρινας επαγγέλματος αρχαιολόγος και η Μόντζιου Ελένη του Γεωργίου και της Στυλιανής που γεννήθηκε στη Λάρισα του Νομού Λάρισας και κατοικεί στη Φλώρινα του Νομού Φλώρινας, επαγγέλματος Υπάλληλος ΕΛΤΑ πρόκειται να παντρευτούν στο Δημοτικό Κατάστημα Δήμου Φλώρινας.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ

ΓΑΜΟΙ

Ο υπάλληλος του Επιμελητηρίου Φλωρίνης Μιχαήλ Φίσκας του Ιωάννου και της Βασιλικής και η ιατρός Ελένη Περχανίδου, του Ιωάννου και της Φρειδερίκης, ετέλεσαν τους γάμους των στον Ιερό Ναό Αγίας Παρασκευής πόλεως Φλωρίνης, παρουσία μεγάλου πλήθους συγγενών και φίλων. Τους στεφάνους αντήλλαξε ο Ηλίας Νινιός.

Δημοσιεύσεις γάμων σε τοπικές εφημερίδες.

Άπλωμα της προίκας

Δύο εβδομάδες πριν το γάμο, στο σπίτι της νύφης απλώνεται η προίκα. Στο άπλωμα συμμετέχουν- εκτός από τη νύφη- η μητέρα, οι αδερφές της, οι θείες, οι ξαδέρφες και οι φίλες της. Το άπλωμα γίνεται ως εξής: αρχικά πλένουν και σιδερώνουν τα προικιά. Διπλώνουν ομοιόμορφα τα παπλώματα και τις κουβέρτες και τις απλώνουν πάνω σε ένα καναπέ. Επάνω τους τοποθετούνται τα μπουρνούζια, οι πετσέτες τους μάνιου, του προσώπου και των χεριών, σε διάφορα σχέδια και χρώματα. Μερικές μάλιστα είναι δαντελωτές, με δαντέλες πλεγμένες από τη μητέρα ή τη γιαγιά της νύφης. Δίπλα τοποθετούνται τα σεντόνια με την εξής σειρά: κάτω μπαίνουν τα εμπριμέ, στη συνέχεια τα μονόχρωμα και πάνω πάνω τα λευκά, τα κεντημένα και τα δαντελωτά. Πάνω από τα σεντόνια βάζουν τα νυχτικά και τις ρόμπες. Δίπλα τοποθετούνται τα τραπεζομάντηλα του φαγητού με τις πετσέτες τους διπλωμένες σε διάφορα σχήματα, για παράδειγμα φάκελος, γραβάτα ή νούφαρο.

Τα προικιά, καλοσιδερωμένα και διπλωμένα, τοποθετούνται σε ένα δωμάτιο του σπιτιού, για να τα θαυμάσουν οι καλεσμένοι.

Στον υπόλοιπο χώρο του δωματίου απλώνονται καλοσιδερωμένα τα κεντημένα τραπεζομάντηλα, τα καρέ, τα σεμέν, τα πετσετάκια και τα διάφορα ασπροκεντήματα. Σε ένα μικρό τραπεζάκι τοποθετείτε ένα μπολ με ρύζι και κουφέτα. Την προίκα έρχονται να θαυμάσουν κυρίως γυναίκες και κοπέλες, ρίχνουν ρύζι και εύχονται «η ώρα η καλή!».

Όταν επισκέπτονται τη νύφη, φέρνουν και τα δώρα του γάμου. Αυτά συνήθως είναι κουζινικά σκεύη και, από πολύ κοντινούς συγγενείς, ηλεκτρικές συσκευές και έπιπλα. Τα τελευταία χρόνια, συνηθίζεται το ζευγάρι να φτιάχνει λίστες δώρων σε καταστήματα ώστε οι καλεσμένοι να τους δωρίσουν πράγματα που έχουν διαλέξει οι ίδιοι. Η μητέρα της νύφης κερνάει γλυκό, κουφέτα και λικέρ. Η έκθεση της προίκας διαρκεί μία εβδομάδα.

Στο άπλωμα της προίκας συμμετέχουν η νύφη, η μητέρα και οι αδερφές της, οι ξαδέρφες και οι θείες της. Διπλώνουν τα προικιά και τα απλώνουν στους καναπέδες και τα τραπέζια.

Την Τετάρτη της εβδομάδας του γάμου ο βλάμης και συγγενείς του γαμπρού πηγαίνουν στο σπίτι της νύφης για να πάρουν την προίκα. Εκεί γίνονται διάφοροι χαριεντισμοί ανάμεσα στους φίλους του γαμπρού και τις φίλες της νύφης. Τα κορίτσια διαπραγματεύονται την τιμή της προίκας και ο βλάμης πληρώνει αδρά για να την πάρει. Έπειτα η προίκα μεταφέρεται στο σπίτι όπου θα μείνει το ζευγάρι. Εκεί γίνεται ένα μικρό γλέντι με μουσική και κεράσματα

Νυφικό κρεβάτι

Την Πέμπτη το βραδάκι πηγαίνουν γυναίκες και κοπέλες στο σπίτι όπου θα μείνει το ζευγάρι. Στρώνουν το κρεβάτι με κεντητά, λευκά σεντόνια. Επάνω ρίχνουν ροδοπέταλα-για να είναι η ζωή του ζευγαριού «ρόδινη»-, κουφέτα-για να είναι γλυκιά- και ρύζι, για να «ριζώσουν». Οι παρευρισκόμενοι ασημώνουν το κρεβάτι με κέρματα, για να είναι σιδερένιοι, και εύχονται «Η ώρα η καλή!». Στο τέλος ανεβάζουν πάνω ένα αμφιθαλές αγοράκι, για να κάνει η νύφη πολλά παιδιά¹⁰.

Αφού στρώσουν το κρεβάτι, ρίχνουν επάνω του ροδοπέταλα, κουφέτα και ρύζι.

¹⁰ Το έθιμο αυτό είναι κατάλοιπο από τον παραδοσιακό γάμο. Παλιότερα ανέβαζαν στο κρεβάτι αγόρι, για να κάνει η νύφη πολλά αγόρια, ώστε να υπάρχουν στο σπίτι πολλά εργατικά χέρια.

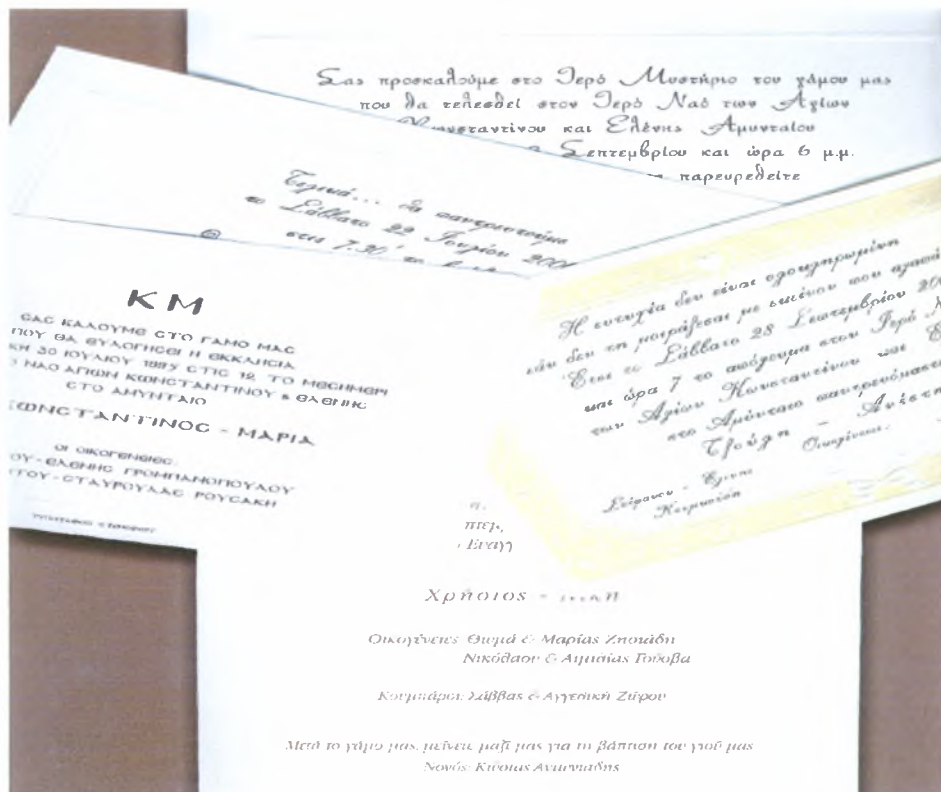
Πάνω στο νυφικό κρεβάτι ανεβάζουν ένα αγόρι, για να κάνει η νύφη πολλά παιδιά.

Το βράδυ της παραμονής του γάμου, γίνεται το «Bachelor party» (πάρτυ εργένηδων). Οι φίλοι του γαμπρού διασκεδάζουν το τελευταίο βράδυ «ελευθερίας» του φίλου τους και του προσφέρουν διασκέδαση εργένηδων. Δηλαδή ποτό, τραγούδι, και χορεύτριες. Τον πειράζουν λέγοντάς του: *«Προλαβαίνεις ακόμη να φύγεις, σκέψου τι χάνεις.»*, *«Κατάλαβες τη σκλαβιά που σε περιμένει;»*, *«Είναι το τελευταίο σου βράδυ.»*, *«Εκμεταλλεύσου την περίπτωση.»* κλπ. Τα έξοδα τα μοιράζονται οι φίλοι.

Προσκλητήρια

Όταν αποφασίσει το ζευγάρι ποια θα είναι η ημερομηνία του γάμου, βρει τον τόπο, όπου θα γίνει ο γάμος, και το κέντρο διασκέδασης για το γλέντι, διαλέγει τα προσκλητήρια. Προσκλητήρια μπορεί κανείς να βρει σε τυπογραφεία και σε οίκους νυφικών. Πάνω τους αναγράφεται ο τόπος και η ώρα τέλεσης του γάμου, τα ονόματα των μελλόνυμφων και των γονιών τους, καθώς και το όνομα του κουμπάρου ή της κουμπάρας. Πολλές φορές αναγράφεται και οι μέρες που δέχονται οι οικογένειες του γαμπρού και της νύφης επισκέψεις για ευχές πριν από το γάμο. Σε μια μικρή κάρτα αναφέρεται το κέντρο διασκέδασης όπου θα γίνει η δεξίωση μετά το γάμο. Ένα προσκλητήριο μπορεί να είναι τυπικό (Σας καλούμε στο γάμο μας που θα γίνει...) ή να ξεκινάει με διάφορες εισαγωγικές προτάσεις (Τελικά...θα παντρευτούμε...). Μπορεί να είναι φτιαγμένο από χαρτί, χαρτόνι ή πάπυρο. Ανάλογα με την προτίμηση των μελλόνυμφων, τα γράμματα μπορεί να είναι κανονικά ή εκκλησιαστικής γραφής.

Στο γάμο προσκαλούνται οι συγγενείς, οι φίλοι και κάποιοι γνωστοί. Από το γάμο απουσιάζουν άτομα που έχουν πένθος.

Τα προσκλητήρια του γάμου μπορούν να έχουν διάφορα σχέδια και χρώματα.

Ημέρα του γάμου στο σπίτι της νύφης

Την ημέρα του γάμου, η οικογένεια της νύφης ξυπνάει νωρίς το πρωί, ώστε όλα να είναι έτοιμα στην ώρα τους. Το σπίτι πρέπει να είναι τακτοποιημένο ώστε να δεχτεί τους καλεσμένους του γάμου. Έρχεται κομμώτρια και αισθητικός, για να επιμεληθούν το χτένισμα και το μακιγιάζ της νύφης.

Κομμώτρια και αισθητικός επιμελούνται το χτένισμα και το μακιγιάζ της νύφης.

Περίπου δύο ώρες πριν το γάμο, έρχονται στο σπίτι συγγενείς και φίλοι. Η μητέρα της νύφης κερνάει γλυκά και τσίπουρο. Οι φίλες της νύφης τη ντύνουν, ενώ συγχρόνως τραγουδούν τραγούδια του γάμου:

*Σήμερα γάμος γίνεται
σ' ωραίο περιβόλι.
σήμερα αποχωρίζεται,
η μάνα από την κόρη.*

Οι ανύπαντρες κοπέλες κρεμούν στα ρούχα τους ένα ανθάκι. Ένα αγοράκι¹¹ τής φοράει το πέπλο στα μαλλιά, για να κάνει η νύφη σύντομα παιδιά.

Όταν η νύφη είναι έτοιμη, βγαίνει αναμνηστικές φωτογραφίες με την οικογένειά της, τους συγγενείς και τους φίλους. Συνηθίζεται σε κάθε γάμο, να υπάρχει φωτογράφος και εικονολήπτης. Όταν ξεκινήσει ο γαμπρός για την εκκλησία, ο βλάμης, μαζί με δυο-τρεις συγγενείς ή φίλους του γαμπρού, έρχεται στο σπίτι της νύφης, κρατώντας σε έναν επάργυρο δίσκο με κουφέτα, ροδοπέταλα και ρύζι, τα παπούτσια της.

Ο βλάμης φθάνει στο σπίτι της νύφης, κρατώντας σε ένα δίσκο, με κουφέτα και ροδοπέταλα, τα παπούτσια της.

¹¹ Στον παραδοσιακό γάμο, φορούσε το πέπλο στη νύφη ένα αγόρι, για να κάνει η νύφη αγόρια, ώστε να υπάρχουν στο σπίτι πολλά εργατικά χέρια.

Μια κοπέλα, συγγενής της νύφης, γράφει κάτω από το ένα παπούτσι τα ονόματα των ανύπαντρων κοριτσιών που παρευρίσκονται στο σπίτι. Λένε, ότι όποιων τα ονόματα σβηστούν μέχρι το τέλος της ημέρας, αυτές θα παντρευτούν μέσα στον επόμενο χρόνο. Όση ώρα γράφονται τα ονόματα, η μητέρα της νύφης κερνάει τους συγγενείς του γαμπρού γλυκό και τσίπουρο.

Έπειτα, ο βλάμης φοράει τα παπούτσια στη νύφη. Η νύφη όμως, με το πρόσχημα ότι δεν της χωράνε, ζητάει από το βλάμη να βάλει μέσα χαρτονομίσματα. Οι φίλες της παζαρεύουν την τιμή. Τελικά, όταν οι τσέπες του βλάμη αδειάσουν, φοράει τα παπούτσια στη νύφη και ξεκινούν για την εκκλησία.

Μια κοπέλα γράφει κάτω από το παπούτσι της νύφης τα ονόματα των ανύπαντρων κοριτσιών.

«Δε μου χωράει το παπούτσι», λέει η νύφη, και ο βλάμης βάζει μέσα χρήματα για να της το φορέσει.

Ο βλάμης φοράει τα παπούτσια στη νύφη. Δίπλα της στέκονται τα παρανυφάκια.

Στην εξώπορτα του σπιτιού, ο πατέρας της νύφης σπάει πάνω από το κεφάλι της μια κουλούρα για μπερεκέτι, λέγοντάς της: «Όσα ψίχουλα έχει η κουλούρα, τόσα να είναι τα αγαθά στο καινούριο σου σπιτικό». Μόλις η νύφη βγει από το σπίτι, πίνει ένα ποτήρι λευκό κρασί και το ρίχνει πίσω της για να σπάσει. Αυτό δείχνει ότι σπάνε οι δεσμοί με τους γονείς της. Όταν σπάσει το ποτήρι, η νύφη δεν πρέπει να κοιτάξει πίσω, για να δείξει ότι αφήνει πίσω της την παλιά ζωή της και ξεκινάει καινούρια μαζί με τον άντρα της. Έξω από το σπίτι υπάρχουν όργανα-συνήθως τύμπανο, κλαρίνο και ακορντεόν- και η νύφη μαζί με την οικογένειά της χορεύουν ένα παραδοσιακό χορό.

«Όσα ψίχουλα έχει η κουλούρα, τόσα να είναι τα αγαθά στο καινούριο σου σπιτικό», λέει ο πατέρας της νύφης.

Η νύφη πίνει λευκό κρασί και ρίχνει το ποτήρι πίσω της για να σπάσει.

Η νύφη και η οικογένειά της χορεύουν έξω από το σπίτι έναν παραδοσιακό χορό, συνοδευόμενοι από τους μουσικούς.

Ημέρα του γάμου στο σπίτι του γαμπρού

Από νωρίς το μεσημέρι, συγκεντρώνονται στο σπίτι του γαμπρού συγγενείς και φίλοι. Συνηθίζεται οι φίλοι του γαμπρού να φορούν μια λευκή ποδιά ή στον ώμο τους ένα λευκό μαντήλι. Υπάρχει άφθονο φαγητό (σαλάτες, κρέας, κεφτεδάκια), το οποίο μπορεί να έχουν μαγειρέψει οι γυναίκες του σπιτιού ή να έχει παραγγελθεί σε κάποια επιχείρηση τροφοδοσίας. Οι παρευρισκόμενοι τρώνε και πίνουν τσίπουρο. Η μητέρα του γαμπρού κερνάει γλυκά.

Στο ίδιο χώρο, που μπορεί να είναι μέσα ή έξω από το σπίτι, υπάρχει και ορχήστρα με τύμπανο, ακορντεόν και κλαρίνο και ακούγονται παραδοσιακά τραγούδια.

Ξεκινώντας για την εκκλησία έξω από το σπίτι, ο γαμπρός σπάει ένα ποτήρι ή ένα πιάτο γυάλινο, δείχνοντας έτσι ότι σπάει ο δεσμός με τους γονείς του. Επίσης, χορεύει με την οικογένειά του έναν παραδοσιακό χορό με ζωντανή μουσική από όργανα.

Οι φίλοι του γαμπρού φορούν μια λευκή ποδιά.

Το φαγητό για τους καλεσμένους του γαμπρού.

Τους καλεσμένους διασκεδάζει η ορχήστρα, που παίζει παραδοσιακά τραγούδια.

Έξω από το σπίτι του γαμπρού, οι άντρες της οικογένειας και ο κουμπάρος χορεύουν έναν παραδοσιακό χορό .

Ο γάμος

Όταν η εκκλησία είναι μακριά από το σπίτι, η νύφη πηγαίνει με το νυφικό αυτοκίνητο, το οποίο οδηγεί ο κουμπάρος. Κουμπάρος είναι συνήθως ο νονός του γαμπρού ή κάποιος φίλος του ζευγαριού και μπορεί να είναι ένας ή και περισσότεροι, αλλά χωρίς συγγενικό δεσμό μεταξύ τους. Το αυτοκίνητο είναι στολισμένο με λουλούδια και έχει δεμένο στον καθρέφτη στην πλευρά του οδηγού ένα λευκό μαντήλι. Μαντήλι έχουν δεμένο και τα αυτοκίνητα των καλεσμένων. Στη διαδρομή για την εκκλησία τα αυτοκίνητα κορνάρουν για να καταλάβουν οι κάτοικοι της πόλης ότι γίνεται γάμος.

Αν η εκκλησία είναι κοντά στο σπίτι, η νύφη πηγαίνει με τα πόδια, συνοδευόμενη από τον πατέρα και τον αδερφό της. Τη νύφη ακολουθούν και τα παρανυφάκια, κορίτσια και αγόρια. Υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες γίνονται παράνυφες ανύπαντρες κοπέλες. Πιο πίσω, έρχονται τα άτομα που ήταν από νωρίς στο σπίτι της νύφης.

Φτάνοντας η νύφη στην εκκλησία, συνήθως με καθυστέρηση μερικών λεπτών, βρίσκει το γαμπρό ο οποίος την περιμένει με υπομονή και της την προσφέρει την ανθοδέσμη με ένα φιλή. Οι καλεσμένοι χειροκροτούν.

Η νύφη φτάνει στην εκκλησία συνοδευόμενη από τον πατέρα και τον αδερφό της.

Ο γαμπρός υποδέχεται τη νύφη και της προσφέρει την ανθοδέσμη.

Η εκκλησία είναι στολισμένη με ανθοστήλες.

Μετά το μυστήριο του γάμου μοιράζονται οι μπομπονιέρες. Ο χώρος έξω από την εκκλησία μπορεί να στολιστεί με κορδέλες, ανάλογα με την επιθυμία του ζευγαριού.

Η εκκλησία είναι στολισμένη στο εσωτερικό της με ανθοστήλες που τοποθετούνται στο μεσαίο κλίτος της εκκλησίας. Οι ανθοστήλες, τις οποίες πληρώνει ο κουμπάρος, φτιάχνονται από λουλούδια της επιλογής του κουμπάρου.

Μετά το μυστήριο του γάμου, οι καλεσμένοι εύχονται στο ζευγάρι και τις οικογένειές του, είτε μέσα είτε έξω από την εκκλησία. Οι πολύ κοντινοί συγγενείς δίνουν χρήματα στο ζευγάρι. Οι ευχές που ακούγονται είναι «Να ζήσετε!» και «Κάθε ευτυχία!».

Σε περιπτώσεις που ο γαμπρός είναι στρατιωτικός, οι συνάδελφοί του περιμένουν έξω από την εκκλησία, κλείνουν την έξοδο με τα σπαθιά τους και δεν αφήνουν το ζευγάρι να βγει. Για να τους επιτρέψουν την έξοδο, δίνουν διαταγές στο γαμπρό και αυτός πρέπει να συμμορφωθεί σε αυτές. Για παράδειγμα του λένε: «Βγάλε τα παπούτσια σου» ή «Φίλα την πεθερά σου». Τελικά, σηκώνουν τα σπαθιά ψηλά και το ζευγάρι περνάει από κάτω. Πολλοί στρατιωτικοί παντρεύονται φορώντας την επίσημη στολή τους.

Το ζευγάρι μπαίνει στο στολισμένο αυτοκίνητο και φεύγει. Το αυτοκίνητο είναι του κουμπάρου και πληρώνει ο ίδιος το στολισμό του, ή νοικιασμένο από κάποια εταιρεία με πινακίδα που γράφει «Just married» (νιόπαντροι). Όταν το ζευγάρι είναι μοντέρνο και νεαρής ηλικίας, οι φίλοι του πίσω από το αυτοκίνητο δένουν κονσερβοκούτια και άλλα αντικείμενα που κάνουν θόρυβο, ώστε να ακουστούν μόλις ξεκινήσει. Μετά τη στέψη το ζευγάρι με τα παρανυφάκια βγαίνουν φωτογραφίες μέσα στην εκκλησία, σε κάποιο στούντιο φωτογράφισης ή στο ύπαιθρο αν ο καιρός είναι καλός.

Νυφικό αυτοκίνητο.

Όταν ο γαμπρός είναι στρατιωτικός, τον συνοδεύουν συνάδελφοί του, ντυμένοι με τις στολές τους.

Ένας στρατιωτικός μπορεί να παντρευτεί φορώντας την επίσημη στολή του.

Μετά το γάμο, το ποτήρι από το οποίο ήπια το ζευγάρι κρασί στο μυστήριο του γάμου και η καράφα με το κρασί μένουν στο σπίτι της νύφης.

Μετά το γάμο, οι στολισμένες λαμπάδες, τα στέφανα, η καράφα με το κρασί και το ποτήρι που ήπια το ζευγάρι στο μυστήριο του γάμου, μένουν στο σπίτι της νύφης.

Η σημερινή κοινωνία δέχεται και τα εκτός γάμου παιδιά. Έτσι πολλά ζευγάρια παντρεύονται μετά την απόκτηση παιδιού. Σε αυτές τις περιπτώσεις, είναι δυνατόν ο γάμος του ζευγαριού και η βάφτιση να γίνουν την ίδια μέρα.

Πολλά ζευγάρια παντρεύονται στο Δημαρχείο με πολιτικό γάμο. Οι προσκεκλημένοι είναι λίγοι, γιατί ο χώρος τέλεσης του γάμου είναι μικρός. Η νύφη μπορεί να φορέσει νυφικό ή ένα φόρεμα. Στο τέλος του γάμου μοιράζονται μπομπονιέρες και ακολουθεί γλέντι.

Μετά το γάμο του ζευγαριού, γίνεται η βάπτιση του μωρού. Η μητέρα-νύφη κρατάει στα χέρια το παιδί της.

Η δεξίωση

Μετά το γάμο οι καλεσμένοι κατευθύνονται στο κέντρο διασκέδασης, όπου θα γίνει η δεξίωση του γάμου. Η επιλογή της αίθουσας εξαρτάται από τον αριθμό των καλεσμένων. Η οικογένεια της νύφης έχει κάνει σχεδιάγραμμα με τα άτομα και τη θέση του καθενός. Η αίθουσα είναι στολισμένη με λουλούδια, μπαλόνια και κεριά. Στην πίστα, πάνω σε ένα τραπέζι, βρίσκεται η γαμήλια τούρτα και η σαμπάνια με τρία ποτήρια για το ζευγάρι και τον κουμπάρο. Η τούρτα, την οποία έχουν επιλέξει οι νεόνυμφοι, είναι συνήθως «πολυώροφη» και στην κορυφή έχουν τοποθετηθεί δύο πλαστικές κούκλες που απεικονίζουν ένα γαμπρό και μια νύφη. Τα ποτήρια της σαμπάνιας είναι στολισμένα με λευκή κορδέλα και λουλούδια. Στην αίθουσα της δεξίωσης υπάρχει ορχήστρα με κλαρίνο, τρομπέτα, τύμπανο και νταούλι. Εάν δεν υπάρχει, το ζευγάρι επιλέγει μία και την πληρώνει.

Όταν έχουν φτάσει όλοι οι καλεσμένοι, έρχεται και το ζευγάρι που συνήθως κάνει θριαμβευτική είσοδο με μουσική και διάφορα εφέ. Οι παρευρισκόμενοι χειροκροτούν το νιόπαντρο ζευγάρι. Ο γαμπρός και η νύφη πηγαίνουν στην πίστα, κόβουν την τούρτα και ταΐζουν ο ένας τον άλλο. Παίρνοντας τα στολισμένα ποτήρια με τη σαμπάνια στα χέρια τους, κάνουν μια πρόποση, ευχαριστώντας τους καλεσμένους για την παρουσία τους στο γάμο. Έπειτα πίνουν σαμπάνια σταυρώνοντας τα χέρια. Τα σταυρωμένα χέρια δηλώνουν την ένωσή τους μετά το γάμο. Στη συνέχεια τσουγκρίζουν με τον κουμπάρο.

Αμέσως μετά, ανεβαίνουν οι ανύπαντρες κοπέλες στην πίστα και η νύφη ρίχνει την ανθοδέσμη. Λένε ότι η κοπέλα που θα πιάσει την ανθοδέσμη θα παντρευτεί πρώτη απ' όλες. Στη συνέχεια, ανεβαίνουν στην πίστα τα ανύπαντρα αγόρια. Ο γαμπρός βγάζει την καλτσοδέτα της νύφης και την ρίχνει. Όποιος την πιάσει, λένε ότι θα παντρευτεί πρώτος.

Το μέγεθος της αίθουσας για τη δεξίωση εξαρτάται από τον αριθμό των καλεσμένων.

Ακολουθεί ο πρώτος χορός, τον οποίο χορεύει μόνο το ζευγάρι. Το τραγούδι το έχουν επιλέξει ο γαμπρός και η νύφη. Τον επόμενο χορό σέρνει η νύφη. Ακολουθεί ο γαμπρός, ο κουμπάρος, οι γονείς της νύφης και οι γονείς του γαμπρού. Το τραγούδι που χορεύει πρώτη η νύφη είναι:

*Ωραία είναι η νύφη μας
κι ωραία τα προικιά της.
Ωραία κι η παρέα της,
που κάνει τη χαρά της.*

Στον επόμενο χορό πρώτος χορεύει ο γαμπρός. Το τραγούδι που ακούγεται είναι συνήθως:

*Γιάνη μου, το μαντήλι σου
τι το 'χεις λερωμένο
βρε Γιάνη, Γιαννάκη μου.
Τι το 'χεις λερωμένο,
βρε παλικαράκι μου.*

Άλλα τραγούδια που μπορεί να χορέψει ο γαμπρός είναι «Στης πικροδάφνης τον ανθό» και «Ιτιά ιτιά».

Έπειτα σηκώνονται και οι καλεσμένοι. Τα τραγούδια που ακούγονται στο γλέντι του γάμου, είναι στην αρχή παραδοσιακά, ενώ αργότερα, ζεϊμπέκικο, λαϊκά και οτιδήποτε άλλο επιθυμεί το ζευγάρι. Μερικά από τα τραγούδια που ακούγονται στους γάμους είναι τα ακόλουθα:

*Μπαίνω μες τ' αμπέλι σα νοικοκυρά,
να κι ο νοικοκύρης που έρχεται σιμά.*

*Έλα νοικοκύρη να κλαδέψουμε,
κόκκινα σταφύλια να μαζέψουμε.*

Μήλο μου κόκκινο, ροϊδοβαμμένο

Γιατί με μάρανες το πικραμένο;

Τα φαγητά που σερβίρονται στους καλεσμένους, τα έχει επιλέξει το ζευγάρι. Συνήθως είναι κοτόπουλο φιλέτο, μπιριζόλες, ρύζι, πατάτες φούρνου και σαλάτες εποχής. Σε κάθε τραπέζι υπάρχει άφθονο κρασί.

Κάποια στιγμή, το ζευγάρι σηκώνεται από το τραπέζι και περνάει από όλους τους καλεσμένους για να τους ευχαριστήσει που παρευρέθηκαν στο γάμο.

Το τραπέζι με την τούρτα και τη σαμπάνια.

Οι νεόνυμφοι κόβουν μαζί ένα κομμάτι από την τούρτα.

Το ζευγάρι πίνει σαμπάνια.

Οι ανύπαντρες κοπέλες ανεβαίνουν στη πίστα και η νύφη ρίχνει την ανθοδέσμη.

Οι νεόνυμφοι χορεύουν ένα βαλς, με τραγούδι που έχουν οι ίδιοι επιλέξει.

Το χορό σέρνει η νύφη

Μετά το γάμο, συνηθίζεται το ζευγάρι να πηγαίνει γαμήλιο ταξίδι. Το γαμήλιο ταξίδι δεν γίνεται πάντα αμέσως μετά το γάμο αλλά όταν έχουν και οι δύο χρόνο. Οι προορισμοί που επιλέγονται είναι συνήθως εξωτικοί, όπως για παράδειγμα η Χαβάη.

Θάνατος και πένθος

Νεκρικά έθιμα

Τα ηλικιωμένα άτομα συμφιλιώνονται με την ιδέα του θανάτου. Προετοιμάζονται, εξομολογούνται και κοινωνούν. Όταν ο θάνατος δεν είναι ξαφνικός, συγκεντρώνονται στο σπίτι οι στενοί συγγενείς.

Όταν ο ετοιμοθάνατος αρχίζει να ψυχορραγεί, οι συγγενείς του καταλαβαίνουν ότι έχει έρθει η ώρα να καλέσουν τον ιερέα για την τελευταία μετάληψη. Ο ιερέας διαβάσει ευχές. Όταν το άτομο έχει ακόμα τις αισθήσεις του, εξομολογείται για τελευταία φορά. Διαφορετικά, ο ιερέας διαβάσει ευχές και το μεταλαμβάνει. Οι τελευταίες στιγμές είναι δύσκολες. Υπάρχουν περιπτώσεις που η ψυχή του ετοιμοθάνατου δε βγαίνει αμέσως και οι συγγενείς τον βλέπουν να βασανίζεται και στεναχωριούνται. Αν το άτομο δεν πεθαίνει αμέσως, λένε ότι έχει αμαρτήσει πολύ στη ζωή του. Πριν πεθάνει κάποιος, μπορεί να έχει κάποιο παραλήρημα, δηλαδή να βλέπει μπροστά του διάφορες μορφές και να συνομιλεί μαζί τους. Συνήθως βλέπουν συγγενικά πρόσωπα και αγίους, και ζητούν τη βοήθειά τους για να τους οδηγήσουν στην άλλη ζωή.

Ο νεκρός

Αφού βεβαιωθούν οι συγγενείς ότι το άτομο είναι νεκρό, κάποιος του κλείνει τα μάτια. -Λέγεται ότι είναι ευλογία να κλείσουμε τα μάτια σε κάποιο δικό μας νεκρό. Εξάλλου ευχή των γονέων είναι: « Να είναι καλά τα παιδιά μας να μας κλείσουν τα μάτια, όταν έρθει η ώρα να πεθάνουμε».- Αμέσως ειδοποιούν το γιατρό. Μόλις έρθει ο γιατρός βγάζει όλους τους συγγενείς από το δωμάτιο, εξετάζει το νεκρό και αφού βεβαιωθεί για το θάνατό του καλεί τους συγγενείς, τους συλλυπείται και του δίνει τη βεβαίωση θανάτου.

Στη συνέχεια καθαρίζουν και πλένουν το νεκρό με κρασί. Τοποθετούν βαμβάκι στη μύτη και σε διάφορα άλλα μέρη του σώματος για να μην τρέξουν υγρά και μυρίζει άσχημα ο νεκρός. Έπειτα τον ντύνουν. Πολλές φορές τα ηλικιωμένα άτομα έχουν επιλέξει τα ρούχα που θα τους φορέσουν. Συνηθίζεται να του φοράνε καινούργια παπούτσια αφόρετα. Ετοιμάζουν το φέρετρο το ντύνουν με άσπρο κεντημένο σεντόνι, τοποθετούν μαξιλάρι κάτω από το οποίο βάζουν ένα κέρμα, που θεωρείται «οβολός» τον οποίο πληρώνει ο νεκρός, για την είσοδό του στο παράδεισο και βάζουν μέσα το νεκρό. Του δένουν τα πόδια και τα χέρια με άσπρες κορδέλες, επίσης τυλίγουν με άσπρη κορδέλα το κεφάλι, περνώντας την από το σαγόνι, ώστε να κρατάει το στόμα κλειστό. Στην άκρη του φέρετρου, ανάμεσα στα πόδια τοποθετείται μια μεγάλη λαμπάδα που καίει όλες τις ώρες από την αρχή έως την ώρα της ταφής. Δίπλα τοποθετούν ένα μπουκάλι με κρασί. Πάνω από τα πόδια του νεκρού τοποθετούν διπλωμένο το σάβανο το οποίο είναι διακοσμημένο με σταυρούς και διάφορες θρησκευτικές παραστάσεις ή είναι ιεροσολυμίτικο. Συνηθίζεται όσοι επισκέπτονται τα Ιεροσόλυμα να αγοράζουν για τους ίδιους ή για τους οικείους τους το σάβανο. Στη συνέχεια στολίζουν το νεκρό με λουλούδια. Όταν ο νεκρός φαίνεται όμορφος μέσα στο φέρετρο, λένε: «*Θα πάει κι άλλους μαζί του*». Έπειτα τοποθετούνται στους καθρέφτες ασπροκέντητα υφάσματα. Αυτό γίνεται γιατί ο λαός πιστεύει ότι στους καθρέφτες μπορούν να εμφανιστούν νεκροί.

Το στολισμένο φέρετρο τοποθετείται σε χαμηλή βάση, έτσι που ο νεκρός να βλέπει προς την ανατολή. Οι γυναίκες του σπιτιού με τη βοήθεια συγγενών και φίλων ετοιμάζουν το σπίτι. Τοποθετούν καρέκλες γύρω από τις τρεις πλευρές του φέρετρου, αφήνοντας χώρο σε όσους έρχονται να αφήσουν λουλούδια και να συλλυπηθούν τους στενούς συγγενείς, οι οποίοι μαυροντυμένοι κάθονται και δεν επιτρέπεται να σηκωθούν να καλωσορίσουν τους συγγενείς και τους φίλους.

Καλωσορίζουμε τους συγγενείς στις χαρές, όχι στις λύπες. Λένε ότι είναι ευλογία να φιλήσει κάποιος το νεκρό στο πρόσωπο ή στα χέρια. Οι στενοί συγγενείς όλη τη νύχτα κάθονται να ξενυχτήσουν το νεκρό¹². Στην είσοδο του σπιτιού ή του διαμερίσματος τοποθετείται το καπάκι του φέρετρου το οποίο έχει επάνω ένα σταυρό και τα αρχικά του ονόματος και του επώνυμου του νεκρού. Σε κάποιο σημείο του κρεμούν ένα άσπρο μαντήλι.

Έξω από το σπίτι τοποθετείται το καπάκι του φέρετρου και τα στεφάνια από τους συγγενείς και τους φίλους.

¹² Παλιότερα η οικογένεια και οι στενοί συγγενείς έβγαζαν αναμνηστική φωτογραφία μπροστά στο φέρετρο του νεκρού. Στη φωτογραφία που ακολουθεί φαίνονται τα αναμμένα κεριά, καθώς και τα λουλούδια που εναποθέτουν συγγενείς και φίλοι κοντά στο νεκρό.

Στον τοίχο είναι αναρτημένο το αγγελτήριο θανάτου. Αγγελτήρια θανάτου τοποθετούνται και στις κολόνες της πόλης για να πληροφορηθούν οι κάτοικοι για το θάνατο. Στο αγγελτήριο υπάρχει φωτογραφία του νεκρού και αναγράφεται το ονοματεπώνυμο, η ηλικία και το επάγγελμα του αποθανόντος, καθώς και η ώρα και ο τόπος τέλεσης της κηδείας και ο χώρος της δεξίωσης. Η δεξίωση γίνεται συνήθως στο Πνευματικό Κέντρο του ναού.

Δίπλα από την πόρτα τοποθετείται ένα τραπεζάκι πάνω στο οποίο τοποθετείται ένα σκεύος με άμμο ή σιτάρι για το άναμμα των κεριών από τους προσερχόμενους. Τα κεριά είναι εκεί τοποθετημένα από την οικογένεια του νεκρού και τα χρήματα που ρίχνουν όσοι έρχονται τα δωρίζουν στην εκκλησία. Οι συγγενείς και οι φίλοι του φέρνουν λουλούδια και τα τοποθετούν πάνω στο νεκρό. Στα χωριά, εκτός από τα λουλούδια φέρνουν και διάφορα δώρα, όπως κάλτσες, πετσέτες, μπισκότα, χυμούς, τα οποία στο τέλος μία συγγενής του νεκρού τα μοιράζει στους παρευρισκόμενους πριν τη κηδεία.

Στο αγγελτήριο θανάτου υπάρχει φωτογραφία του αποθανόντος και αναγράφεται το ονοματεπώνυμο, η ηλικία και το επάγγελμά του, καθώς και ο τόπος τέλεσης του μυστηρίου και ο χώρος της δεξίωσης.

Στην κουζίνα του σπιτιού οι γυναίκες βράζουν το σιτάρι, ετοιμάζουν τις ελιές, το ψωμί, το χαλβά και τα σερβίτσια του καφέ. Ένας άνδρας συγγενής, με τη βεβαίωση θανάτου και τη ταυτότητα του νεκρού, πηγαίνει στα γραφεία του Δήμου και βγάζει την άδεια ταφής, στην οποία αναγράφεται και η ώρα της εκφοράς. Επίσης φροντίζει ώστε να μπει αναγγελία θανάτου σε κάποια τοπική εφημερίδα. Κάποιος ειδοποιεί τον ιερέα, ο οποίος χτυπά πένθιμα τη καμπάνα που σημαίνει αναγγελία θανάτου. Τη καμπάνα τη χτυπούν μόνο κατά τη διάρκεια της ημέρας, δεν επιτρέπεται να χτυπήσει πένθιμα η καμπάνα από τη δύση του ηλίου έως τα ξημερώματα. Κατόπιν πηγαίνει στο σπίτι του νεκρού και ψάλλει τρισάγιο. Όταν ξενυχτούν τον νεκρό ο ιερέας παραμένει περισσότερο χρόνο και μαζί με τις συγγενισσες του νεκρού διαβάζουν ή ψάλλουν διάφορα νεκρώσιμα εγκώμια.

Μέλημα του συγγενή είναι να ειδοποιήσει το νεκροθάφτη για το άνοιγμα του τάφου. Ο νεκροθάφτης είναι ένας άνδρας ο οποίος αναλαμβάνει να ανοίγει τον τάφο κάθε φορά που πεθαίνει κάποιος στην πόλη μας. Λέγεται ότι ο νεκροθάφτης δεν επιτρέπεται να απομακρυνθεί από το τάφο ως την ώρα που θα θαφτεί ο νεκρός. Αν υπάρχει σοβαρός λόγος να απομακρυνθεί πρέπει να τοποθετήσει σταυρωτά το φτυάρι με τη τσάπα ώσπου να επιστρέψει. Αυτός είναι και ο λόγος που ετοιμάζουν οι συγγενείς το πανέρι του νεκροθάφτη το οποίο περιέχει ψωμί, ελιές, τσίπουρο, πετσέτα και την αμοιβή του σε χρήμα περίπου 200 με 300ευρώ.

Συνηθίζεται οι συγγενείς του νεκρού να παραγγέλνουν στεφάνια στα ανθοπωλεία της πόλης τα οποία γίνονται κυρίως με γαρύφαλλα ή χρυσάνθεμα και πάνω τους τοποθετείται άσπρη κορδέλα στην οποία γράφεται: «Στο λατρευτό μας πατέρα, τα παιδιά του», «Στο αγαπημένο μας κουμπάρο οικογένεια τάδε» κλπ. Η οικογένεια του νεκρού παραγγέλνει στο ανθοπωλείο ένα λουλουδένιο σταυρό. Όταν είναι έτοιμα ο ανθοπώλης τα φέρνει και τα τοποθετεί στο τοίχο δίπλα από το καπάκι του φέρετρου.

Στο σπίτι γυναίκες ψήνουν καφέ ή τσάι και μοιράζουν ψωμί, χαλβά και ελιές στα άτομα που ξενυχτούν το νεκρό. Κατά τη διάρκεια της νύχτας σκεπάζουν το νεκρό με το σάβανο για να ηρεμίσουν λίγο οι συγγενείς.

Ο χρόνος παραμονής του νεκρού στο σπίτι πρέπει να είναι 24 ώρες γιατί υπάρχουν μαρτυρίες για περιστατικά νεκροφάνειας.

Θα πρέπει να αναφέρουμε ότι αν ο νεκρός είναι ανύπαντρο άτομο παράλληλα με τα παραπάνω γίνονται και τα εξής. Τον ανύπαντρο άντρα τον ντύνουν γαμπρό και την ανύπαντρη γυναίκα τη ντύνουν νύφη. Τους βάζουν δαχτυλίδι στο χέρι και ένα

στεφάνι γάμου στο κεφάλι. Ο νουνός που βάφτισε το άτομο έχει την υποχρέωση να πληρώσει μέρος των εξόδων του στολίσματος του νεκρού.

ΘΑΝΑΤΟΙ

Πλήρης ημερών, ετών 94, απεβίωσε στην Νέα Υόρκη των Η.Π.Α. την 1η Οκτωβρίου 2006, η συμπατριώτισσά μας **Ρωξάνη Κούκα - Γεωργίου**, σύζυγος Θωμά Γεωργίου και αδελφή της κ. Μαρίας Κούκα - Παπαδάτου και του αειμνηστου Θωμά Κούκα. Η μεταστάσα είχε γεννηθεί το 1912 στο Μοναστήρι και ήταν κόρη των Ευαγγέλου και της Φανής Κούκα.

Πλήρης επίσης ημερών, ετών 88 ετών απεβίωσε ο **Κων/νος Κωνσταντινίδης**, σύζυγος της Ελένης και θείος των Αθανασίου και Γεωργίου Κων/νίδη, Χρήστου και Δημητρίου Κων/νίδη και της Βέρας Δερματίδου. Η εξόδιος ακολουθία εψάλλει στον ιερό ναό Καρυών Πρέσπας.

Απεβίωσε στο Φλάμπουργο ο **Βασίλειος Γκώγκος**, ετών 77, σύζυγος της Ευσεβίας και πατέρας των Χρυσάνθης, Σωτηρίου και Ευστρατίου.

Γνωστοποιήσεις θανάτου σε τοπική εφημερίδα.

Η κηδεία

Όταν φτάσει η ώρα της κηδείας, έρχεται στο σπίτι ο παπάς ντυμένος, φορώντας το πετραχήλι και στα χέρια του κρατάει το θυμιατό. Συνοδεύεται από παπαδοπαίδια τα οποία κρατούν εξαπτέρυγα, στα οποία μια γυναίκα δένει άσπρα μαντήλια και τους δίνει χρήματα. Θυμιατίζει το νεκρό και ψάλλει νεκρώσιμους ύμνους. Στη συνέχεια οι συγγενείς, με κραυγές και κλάματα, χαιρετούν το νεκρό. Τέσσερις δυνατοί άνδρες σηκώνουν και βγάζουν το φέρετρο έξω από το σπίτι και το τοποθετούν στη νεκροφόρα. Δε φεύγουν όλοι από το σπίτι, αλλά κάποιος το κλειδώνει και μένει από έξω για αρκετή ώρα, «για να μη γυρίσει το πνεύμα του νεκρού».

Έτσι ξεκινάει η πομπή προς την εκκλησία. Προηγείται μια γυναίκα που κρατάει μια κανάτα με κρασί στην οποία τοποθετείται η λαμπάδα που έκαιγε όλες τις ώρες στα πόδια του νεκρού, στολισμένη με λουλούδια. Μία άλλη γυναίκα κρατάει ένα πανέρι με ψωμί, ελιές, το σιτάρι «μπομπόλια», δηλαδή χωρίς ζάχαρη, καρύδια κλπ. Ακολουθούν ένας άνδρας με το καπάκι του φέρετρου, νεαρά άτομα με επικεφαλής το σταυρό και ακολουθούν τα στεφάνια ανά δυάδες. Ακολουθούν τα παπαδοπαίδια με τα εξαπτέρυγα, ο παπάς, το φέρετρο με το νεκρό και ακολουθούν περίλυποι πρώτα οι στενοί συγγενείς και έπειτα οι υπόλοιποι που ήρθαν να αποχαιρετίσουν το νεκρό και συλλυπηθούν την οικογένεια. Στη διαδρομή ως την εκκλησία γίνονται τρεις στάσεις και ο παπάς διαβάζει το νεκρό. Ο λαός μας λέει ότι ο παπάς δεν πρέπει να κοιτάξει πίσω γιατί σύντομα θα πεθάνει και κάποιος άλλος. Πριν φτάσει η πομπή στην εκκλησία, περνάει πρώτα από τους τελευταίους δρόμους που πέρασε ο νεκρός για να τους «αποχαιρέτησε».

Το φέρετρο με το νεκρό τοποθετείται στη νεκροφόρα και μεταφέρεται στην εκκλησία.

Όταν η πομπή φτάνει στη εκκλησία τοποθετούν στον εξωτερικό τοίχο της εισόδου, το καπάκι και τα στεφάνια, το λουλουδένιο σταυρό τον τοποθετούν πάνω στα λουλούδια στο φέρετρο. Μπαίνουν στην εκκλησία, τοποθετούν στο κέντρο του μεσαίου κλίτους το φέρετρο και αριστερά και δεξιά κάθονται σε καρέκλες οι στενοί συγγενείς. Οι υπόλοιποι ανάβουν ένα κερί για το νεκρό, που προσφέρεται από την οικογένεια και εισέρχονται στην εκκλησία. Ο παπάς με τους ψάλτες ψάλλουν τη νεκρώσιμη ακολουθία. Κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης του ιερού ευαγγελίου η γυναίκα με το πανέρι σπάει σε μπουκιές το ψωμί που θα μοιραστεί στα νεκροταφεία. Τελειώνει η νεκρώσιμη ακολουθία με το «Δεύτε τελευταίον ασπασμόν...», χαιρετά το νεκρό πρώτα ο παπάς, στη συνέχεια τα μέλη της οικογένειας του νεκρού, τα οποία έπειτα κάθονται σε καρέκλες προς την έξοδο και δέχονται τα συλλυπητήρια των υπολοίπων μετά τον ασπασμό του νεκρού. Η στιγμή του τελευταίου ασπασμού είναι η δυσκολότερη από όλο το 24ωρο που διαρκεί η παραμονή του νεκρού κοντά στην οικογένεια. Στη συνέχεια η πομπή ξεκινάει για τα νεκροταφεία.

Η ταφή

Ήδη έχει ετοιμαστεί ο τάφος και όταν φτάσουν εκεί, ο παπάς ψάλλει το τέλος της νεκρώσιμης ακολουθίας. Με σκοινιά κατεβάζουν το φέρετρο στο τάφο. Ο νεκροθάφτης λύνει τις κορδέλες από τα σταυρωμένα δεμένα χέρια και πόδια. (Παλιότερα τις κορδέλες τις έπαιρναν στο σπίτι και τις κουβαλούσαν μαζί τους στα δικαστήρια για να κερδίσουν τη δίκη στις αντιδικίες που είχαν με συγχωριανούς). Ο παπάς ραντίζει το νεκρό με το κρασί που υπάρχει στα πόδια του νεκρού ή στη κανάτα με τη λαμπάδα. Με το φτυάρι γεμίζει με χώμα το μαξιλάρι, ο νεκροθάφτης το τοποθετεί κάτω από το κεφάλι του νεκρού, τον σκεπάζει με το σάβανο και σφραγίζει το φέρετρο με το καπάκι. Οι συγγενείς και οι παρευρισκόμενοι με τη σειρά ρίχνουν τρεις φορές χώμα στο φέρετρο. Ο νεκροθάφτης μένει και κλείνει το τάφο. Οι υπόλοιποι πλένουν τα χέρια τους στη βρύση που υπάρχει στην έξοδο του νεκροταφείου, σκουπίζουν τα χέρια τους με την πετσέτα που κρατάει η γυναίκα με το πανέρι. Παίρνουν και τρώνε ψωμί, ελιές και λίγα σπυριά σιταριού για να ονειρευτούν το βράδυ το νεκρό. Αν ο νεκρός ήταν ανύπαντρο άτομο, μοιράζουν και μπομπονιέρες.

Ακολουθεί δεξίωση σε αίθουσα της εκκλησίας ή σε κάποιο οικογενειακό κέντρο της πόλης. Σε κεντρικό τραπέζι κάθεται ο παπάς με τους στενούς συγγενείς, στο οποίο έχει τοποθετηθεί ένα πιάτο με το σιτάρι και κερί αναμμένο. Εκεί ο παπάς διαβάζει τρισάγιο σερβίρεται ο καφές με ένα φραντζολάκι ψωμιού, τυρί, ελιές και κρασί. Σε περίοδο νηστείας μόνο φραντζολάκι, ελιές και κρασί. Τέλος χαιρετούν και πάλι τα μέλη της οικογένειας και όλοι επιστρέφουν στο σπίτι τους.

Στο σπίτι του νεκρού μένουν 2 ή 3 γυναίκες, καθαρίζουν στο σπίτι, τοποθετούν τα έπιπλα στη θέση τους και ξεσκεπάζουν τους καθρέπτες. Μετά τη δεξίωση γυρίζουν στο σπίτι τα μέλη της οικογένειας και η γυναίκα με το πανέρι. Μέσα το πανέρι έχει το σιτάρι που περίσσεψε και τη λαμπάδα την οποία ανάβουν στις 3,9 και 40 ημέρες. Αφού περάσουν 3 ημέρες από το θάνατο, οι συγγενείς και οι φίλοι επισκέπτονται την οικογένεια του νεκρού για να συλλυπηθούν. Φέρνουν δώρα στις γυναίκες της οικογένειας, συνήθως μια μαύρη μπλούζα ή καλσόν. Όταν αποχωρούν οι επισκέπτες, η οικογένεια δεν πρέπει να τους ξεπροβοδίσει, «για να μην πάρουν μαζί τους το κακό».

Μνημόσυνα

Την τρίτη ημέρα μετά τον θάνατο έρχεται η γυναίκα που κρατούσε το πανέρι, παίρνει το σιτάρι, τη λαμπάδα, κεριά, λουλούδια και μαζί με τις οικογένειες, συγγένισσες και φίλες και πηγαίνουν στο νεκροταφείο για το «ξύπνημα». Εκεί ο παπάς διαβάζει τρισάγιο και σκορπίζει στο τάφο το σιτάρι. Οι γυναίκες γυρίζουν στο σπίτι και πίνουν το καφέ της παρηγοριάς.

Στις 9 ημέρες το πρωί ετοιμάζουν το πανέρι που περιέχει μια «μπουγάτσα» (ένα ειδικό ψωμί) λουκούμια, ελιές και τη λαμπάδα. Όταν συγκεντρωθούν οι γυναίκες στις 10 η ώρα, πηγαίνουν στο μνήμα, ανάβουν τη λαμπάδα και κεριά. Ο παπάς διαβάζει τρισάγιο στο όνομα του νεκρού και θυμιατίζει. Η γυναίκα μοιράζει τα περιεχόμενα του πανεριού και οι άλλες γυναίκες με τη σειρά τους μοιράζουν μπισκότα, χυμούς, γλυκά κλπ. για τους δικούς τους νεκρούς. Μετά γυρίζουν στο σπίτι για τον καφέ.

Υλικά για την παρασκευή μπουγάτσας.

Αυγά
Ζάχαρη
Βούτυρο
Βασιλικός
Σουσάμι
Προζύμι ή μαγιά μτύρας

Τις υπόλοιπες βραδιές έως τις 40 ημέρες συγγενείς και φίλοι επισκέπτονται την οικογένεια το νεκρού με πίτες, καφέ, κονιάκ τους συλλυπούνται και τους κρατούν συντροφιά.

Το σιτάρι για τα κόλλυβα στολίζεται με ζάχαρη άχνη και κουφέτα.

Στο κέντρο, είναι σχηματισμένα τα αρχικά του νεκρού.

Όταν πλησιάζει το μνημόσυνο των 40 ημερών πρέπει να έχει ετοιμαστεί ο τάφος. Η οικογένεια καλεί τους συγγενείς και φίλους για το μνημόσυνο και το γεύμα που θα ακολουθήσει. Πρέπει να σημειώσουμε ότι στα προηγούμενα μνημόσυνα δεν καλεί η οικογένεια τις γυναίκες, από μόνες τους συγκεντρώνονται στο σπίτι και άλλες στα νεκροταφεία για το τρισάγιο και έπειτα γυρίζουν στο σπίτι. Το μνημόσυνο των 40 ημερών θεωρείται το σπουδαιότερο όλων των μνημόσυνων γι' αυτό και γίνονται σπουδαίες προετοιμασίες. Ετοιμάζεται στο σπίτι, βράζουν το σιτάρι για τα κόλλυβα. Στη συνέχεια προσθέτουν καρύδια, αμύγδαλα, ζάχαρη και τα ανακατεύουν όλα μαζί. Μια γυναίκα που ασχολείται με τα μνημόσυνα και τις ετοιμασίες τα βάζει σ' ένα μεγάλο όμορφο δίσκο, δίνει ένα οβάλ ή ορθογώνιο σχήμα και τα καλύπτει με κοπανισμένα σε σκόνη στραγάλια και επάνω με πολύ τέχνη πασπαλίζει ζάχαρη άχνη. Μετά αρχίζει το στόλισμα. Σε ένα μπολ φτιάχνει μαρέγκα (χτυπημένο ασπράδι αυγού). Βουτάει μέσα την άκρη των ειδικών για τα μνημόσυνα κουφέτα και τα τοποθετεί επάνω στην άχνη σχηματίζοντα γύρω γύρω μία δαντέλα με κουφέτα. Στη μέση με τον ίδιο τρόπο σχηματίζει ένα σταυρό γράφει τα αρχικά του ονόματος και σκορπίζει στην υπόλοιπη επιφάνεια κουφετένια στολίδια. Είναι μια διαδικασία που δεν μπορεί να την κάνει μια οποιαδήποτε γυναίκα γιατί θέλει πολύ τέχνη και υπομονή. Παραγγέλνουν μικρά στρόγγυλα τσουρεκάκια τα οποία θα μοιραστούν μετά τον καφέ. Επιλέγουν την αίθουσα που θα παραθέσουν τον καφέ και το γεύμα καθώς επίσης και τι θα φαγητά θα περιέχει. Συνήθως είναι ρύζι, κρέας με άσπρη σάλτσα, τυρί φέτα διάφορες εποχιακές σαλάτες, ελιές και κρασί. Σε περίοδο νηστείας όταν επιτρέπεται το ψάρι αντί κρέατος σερβίρουν μπακαλιάρο με σκορδαλιά, ταραμοσαλάτα, ελιές και διάφορες σαλάτες με κρασί. Όταν είναι αυστηρή νηστεία το γεύμα περιλαμβάνει φασόλια γίγαντες, ελιές, ταραμοσαλάτα νηστίσιμες σαλάτες και κρασί.

Την παραμονή του μνημόσυνου το απόγευμα οι γυναίκες μαζεύονται πάλι στο σπίτι, ετοιμάζουν το πανέρι με τα φραντζολάκια, τις ελιές, το τυρί και κάποιο τυλιγμένο γλύκισμα. Σ' ένα μικρό δίσκο βάζουν κόλλυβα λίγο στολισμένα και μαζί με τη λαμπάδα πηγαίνουν στο μνήμα. Ο παπάς ψάλλει το τρισάγιο και από το ψυχοχάρτι μνημονεύει το όνομα του νεκρού και άλλων νεκρών συγγενών. Στη συνέχεια μοιράζουν το ψωμί με υπόλοιπα του πανεριού και κρατώντας το δίσκο με τα κόλλυβα πηγαίνουν στην εκκλησία τοποθετούν τα κόλλυβα στο τραπέζι και στο τέλος του εσπερινού ο παπάς ψάλλει ένα μικρό μνημόσυνο. Γυρίζουν στο σπίτι πίνουν και πάλι καφέ και ετοιμάζονται για την επόμενη ημέρα. Το πρωί της Κυριακής

η γυναίκα παίρνει το δίσκο μετά στολισμένα κόλλυβα, τη λαμπάδα και τα πηγαίνει στην εκκλησία. Τοποθετούνται σ' ένα τραπέζι στο μεσαίο κλίτος της εκκλησίας, κοντά στην Ωραία Πύλη. Δίπλα από τα κόλλυβα τοποθετείται ένα βάζο με λουλούδια και η φωτογραφία του θανόντος στη μνήμη του οποίου γίνεται το μνημόσυνο. Στην είσοδο της εκκλησίας υπάρχει ένα τραπεζάκι κοντά στο παγκάρι όπου τοποθετούνται τα ψυχοκέρια. Κάθε ένας που εισέρχεται στην εκκλησία εκτός από το δικό του κερι ανάβει και το ψυχοκέρι το οποίο είναι πληρωμένο από την οικογένεια που κάνει το μνημόσυνο. Περίπου στις 8.30'ώρα φθάνουν στην εκκλησία οι συγγενείς οι οποίοι κάθονται στις καρέκλες των πρώτων σειρών κοντά στο σιτάρι. Είναι ντυμένοι στα μαύρα με ύφος πένθιμο. Συνηθίζεται να μεταλαμβάνουν εκείνη την ημέρα. Στο τέλος της λειτουργίας ψάλλεται το μνημόσυνο στο οποίο συμμετέχει όλο το εκκλησίασμα. Μετά δίνεται δεξίωση όπου προσφέρεται κονιάκ, καφές, σοκολατένια ελίτσα, παξιμάδι και διάφορες πίτες. Οι παρευρισκόμενοι συλλυπούνται τους συγγενείς και φεύγουν. Ακολουθεί το γεύμα με τον παπά, τους συγγενείς και όσους η οικογένεια είχε καλέσει να παρευρεθούν.

Η δεξίωση του μνημόσυνου γίνεται συνήθως στο πνευματικό κέντρο του ναού.

Στο μνημόσυνο προσφέρεται κονιάκ και κουλούρια.

Σε κάθε τραπέζι υπάρχουν σαλάτες, παξιμάδια και διάφορες πίτες.

Οι γυναίκες ετοιμάζουν καφέ για τους καλεσμένους του μνημόσυνου.

Το πένθος

Το πένθος εκδηλώνεται πρώτα πρώτα με την αμφίεση των συγγενών. Οι γυναίκες ντύνονται στα μαύρα τα οποία φορούν για αρκετούς μήνες έως και χρόνια ανάλογα με την ηλικία και το βαθμό συγγένειας με το νεκρό. Η οικογένεια καθ' όλη τη διάρκεια του πένθους δέχεται επισκέψεις μόνο για συλλυπητήρια και καφέ και όχι για ονομαστικές γιορτές και γενέθλια. Επίσης δεν συμμετέχει σε εορταστικές εκδηλώσεις, γάμους, βαπτίσεις, πανηγύρια κλπ.

Όταν συμπληρωθεί ένας χρόνος από το θάνατο του αγαπημένου προσώπου γίνεται το μνημόσυνο των 12 μηνών με την μεγαλοπρέπεια των 40 ημερών.

Εδώ πρέπει να σημειώσουμε ότι στις μέρες μας όλες αυτές οι δραστηριότητες που γίνονται, στο θάνατο και στα μνημόσυνα, είναι δυνατόν να τις αναλάβει ένα γραφείο κηδειών. Αυτό γίνεται όταν το αγαπημένο πρόσωπο αφήσει την τελευταία του πνοή στο νοσοκομείο ή όταν δεν υπάρχει κάποιος από την οικογένεια ή το συγγενικό περιβάλλον που να είναι ψύχραιμος και να μπορεί να ασχοληθεί με αυτές τις διαδικασίες. Το γραφείο κηδειών λοιπόν αναλαμβάνει όλα τα παραπάνω επίσης πληρώνει και τη γυναίκα, που αναλαμβάνει όλες τις διαδικασίες και η αμοιβή της είναι περίπου 40 ευρώ, καθώς και το νεκροθάφτη. Τα χρήματα που πληρώνει η οικογένεια στο γραφείο κηδειών εξαρτώνται από την πολυτέλεια και τις υπηρεσίες που προσφέρει.

Ο τάφος

Συνήθως υπάρχει μια ειδική αρχιτεκτονική και διακόσμηση του τάφου. Η οικογένεια επιλέγει το σχέδιο του σταυρού και το σχήμα, τον τύπο των γραμμάτων με τον οποίο θα γραφεί απάνω στην ταφόπλακα το όνομα, η ημερομηνία γέννησης, η ημερομηνία θανάτου και οτιδήποτε γραφεί επάνω όπως « διαβάτη που περνάς τι με κοιτάς περιέργα, τι θέλεις για να μάθεις, εκεί που είσαι ήμουν κι' εδώ που είμαι θα 'ρθεις».

Ανακομιδή των οστών

Στην πόλη του Αμυνταίου και στη γύρω περιοχή δεν γίνεται ανακομιδή των οστών όπως σε άλλες περιοχές. Όταν όμως πρόκειται για τάφο συζύγου και πρέπει να τοποθετηθεί και ο άλλος σύζυγος γίνεται μια πρόχειρη ανακομιδή των οστών. Ο νεκροθάφτης με ένα συγγενικό πρόσωπο ξεθάβουν τα οστά, τα βάζουν σ' ένα ασπροκέντητο ύφασμα και μετά την ταφή τα τοποθετούν στην κάτω πλευρά του προς τα πόδια του νεκρού και κλείνουν τον τάφο. Επίσης όταν κάποια οικογένεια έχει θάψει κάποιο συγγενικό πρόσωπο σε νεκροταφείο άλλης περιοχής μπορεί να κάνει ανακομιδή των οστών και να τα φέρει στον τόπο της. Εδώ όμως υπάρχει μια ολόκληρη διαδικασία. Συγγενικά πρόσωπα με τον νεκροθάφτη ξεθάβουν τα οστά με ευλάβεια τα καθαρίζουν από το χώμα και τα πλένουν πολύ καλά με νερό στο οποίο έχουν προσθέσει βασιλικό. Τα τοποθετούν σε μεταλλικό ή μαρμάρινο κουτί όπου είναι γραμμένο το όνομα του νεκρού. Καλούν τον παπά να διαβάσει τρισάγιο και όλοι οι συγγενείς φιλούν το κρανίο του νεκρού. Σκεπάζουν τα οστά με ένα άσπρο πανί, σφραγίζουν το κουτί και το μεταφέρουν στο νεκροταφείο του τόπου τους, στο οικογενειακό τάφο. Εδώ θα πρέπει να προσθέσουμε ότι ο λαός μας λέει πως, όταν ένας νεκρός δεν έχει λειώσει όταν γίνεται η ανακομιδή των λειψάνων, ότι είχε αμαρτήσει στη ζωή του. Οι επιστήμονες όμως υποστηρίζουν ότι αυτό οφείλεται στα φάρμακα που μπορεί να έπαιρνε ο νεκρός όταν ζούσε ή στη σύνθεση του εδάφους του τάφου.

Βιβλιογραφία

1. *Εισαγωγή στη Ελληνικά λαογραφία*, Δημήτριου Σ. Λουκάτου, Γ' έκδοση, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1985.
2. *Ελληνική Λαογραφία, κοινωνική συγκρότηση, ήθη και έθιμα, λαϊκή τέχνη*, Μιχαήλ Γ. Μερακλής, εκδ. Οδυσσεάς, Αθήνα 2004
3. *Ο γάμος: άλλοτε και τώρα, εδώ και αλλού. Έθιμα-παραξενιές-έθθημα*, Αθήνα 1989.
4. *Λαογραφία*, Ν. Γ. Πολίτη, Αθήνα 1980
5. *Οικιακή οικονομία Β' Γυμνασίου, βιβλίο μαθητή, Κεφ. 2^ο, Ήθη, έθιμα και παραδόσεις του ελληνικού λαού*, ΟΕΔΒ, Αθήνα 2006.
6. *Το παιδί στην παραδοσιακή και σύγχρονη κοινωνία*, Ευάγγελος Γρ. Αυδίκος, εκδ. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1996.
7. *Ο γάμος. Ένα κοινωνικό-πολιτιστικό γεγονός, ένας παραδοσιακός θεσμός των Ελλήνων*, ΕΠΕΑΕΚ, Δράση ΙΙΙ, Πολυεταιρικές σχολικές συμπράξεις, συντονιστικό σχολείο: Λύκειο Πλατυκάμπου, Σχολεία εταίροι: Γυμνάσιο Αμυνταίου, Αθλητικό Γυμνάσιο Λιβαδειάς, εκδ. Έλλα, Λάρισα 2000.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000085562